

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

ANDOVER-HARVARD LIBRARY

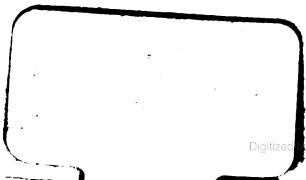

AH 48HM Z

62
S126z
T392c
1824
cop. 2

127

ANDOVER-HARVARD
THEOLOGICAL LIBRARY

Lake Geneva, 1851, from Obichangy ...
... has a total
... ..
... ..

**THEOLOGISCHE
CURIOSITÄTEN.**

THEOLOGISCHE
CURIOSITEITEN.

Schijn van Godsdienst maakt alles
achtbaar.

P. C. HOOFT, *Apophth.* XX. 2.

—————|@+@+|—————

Te AMSTERDAM, bij
J. C. VAN KESTEREN,
1824.

621

S121z

T392c

1824

cop. 2

Zij, die gewoon zijn de Godgeleerdheid (theologie) en den Godsdienst (religie) voor ééne en dezelfde zaak te houden, zullen ongetwijfeld een' grooten steen des aanstoots in dit boekje vinden, en deszelfs verzamelaar, zoo niet voor een' Turk, Heiden of Atheïst, althans voor een' Nieuwlichter (Neoloog) uitmaken. Het een is mij zoo tame-lijk onverschillig als het ander; want ik behoort zoo min in de eene als in de andere categorie, en houd mij neutraal in alle twisten (politieke zoo wel als wetenschappelijke, waaronder ik

de theologie insgelijks reken, wier kennis en beëfening ik begrijp dat ter zaligheid, gelijk men spreekt, niets toe- of afdoet). MENKEN schreef in zijn' tijd eene Charletaneria eruditorum; niemand heeft hem dit kwalijk genomen, en niemand zou het waarschijnlijk mij kwalijk genomen hebben, bijaldien ik eene Charletaneria jurisconsultorum et medicorum geschreven had, die ik gemakkelijk uit de Bilderdijkiana, Dacostiana en Capadofiana onder een pijpje had kunnen compileren; maar, eene Charletaneria theologorum! dat is, pour trancher le mot — spotten met den Godsdienst; maar, zegt de groote WEITH:

Wat heeft de Godsdienst met de Priesterschap gemeen (*)?

Eigenlijk weinig of niets, of niet veel meer dan de knecht met zijn' meester gemeen heeft; de laatste kan een zeer goed en braaf man

(*) C. MUCIUS CORDUS, V. Bedr. V. Toon. blz. 90.

man en de eerste een ondeugende knaap zijn, dien men billijk berispen en bestraffen mag, zonder dat men daarom zijn meester mishandelt, voor wien men denzelfden eerbied blijft behouden als of zijn bediende van een onbesproken gedrag en wandel ware. Wij hebben hier ook enkel met lieden te doen, die zich zelven niet hooger dan dienstknechten titeleren, schoon zij hunne zaak niet zelden met huns meesters zaak verwarren, waartegen wij altijd ten sterksten protesteren.

Wij hebben de theologie nooit anders dan als eene wetenschap beschouwd, en haar ook nooit anders dan als zoodanig zien behandelen, geheel afgescheiden van hetgeen wij door Godsvereering (cultus Dei) verstaan, die zeer wel zonder de kennis der stellige Godgeleerdheid, ook bij den eenvoudigsten mensch, kan plaats hebben, gelijk men ook om de dwaasheden der geestelijken, zonder zich te bezondigen, even zoo hartelijk lagchen kan

kan als om die van pedanten in andere vakken
van wetenschap.

Wij hopen dat de lezers van dit werkje de
Knechts even zoo zorgvuldig van den Meester
zullen afscheiden als wij dit gedaan hebben.

I N H O U D.

1. *De Generaal S. ANTONIUS* . . . Blz. 1.
2. *De beschamende Fabel* — 4.
3. *Erge Theologische Vleijerij* . . . — 5.
4. *Verdediging van het Verraad van*
JUDAS — 6.
5. *Stichtelijk Sermoen voor Vrouwen.* — 8.
- * 5 6. Gren-

* I N H O U D.

6. <i>Grenzen der Pauslijke magt</i> . . .	Blz. 10.
7. <i>Een gezegde van den Duivel op eene edele wijze betracht</i> . . .	— —
8. <i>De Gedempte Religietwist</i> . . .	— 11.
9. <i>De Vrije Zwitser</i> . . .	— 12.
10. <i>De Burger DAVID</i> . . .	— 13.
11. <i>Beteekenis van het krijten der kinderen</i> . . .	— 14.
12. <i>De negen helsche straffen</i> . . .	— 15.
13. <i>De ware Polichinello</i> . . .	— 16.
14. <i>Lijkrede op een' Hofnar</i> . . .	— 17.
15. <i>Bijdrage tot de ismi</i> . . .	— 25.
16. <i>Zonderlinge Boektitels</i> . . .	— —
17. <i>Het Zinnebeeld des waren Ge- loofs.</i> . . .	— 27.
	18. <i>Uit-</i>

18. <i>Uittreksel uit eene Predikatie van</i> <i>JOBST SACKMANN, te Limmern, bij</i> <i>Hannover, gehouden den 10den</i> <i>Zondag na Trinitatis, 1713 . . .</i>	Blz. 28.
19. <i>Heldhaftig Besluit</i>	— 38.
20. <i>Het Gezag des Vaders</i>	— 39.
21. <i>De viervoetige Bisshop</i>	— —
22. <i>De Ergernis</i>	— 40.
23. <i>HUIG DE GROOT en zijn Kapel-</i> <i>laan</i>	— 41.
24. <i>L'Evangile travesti</i>	— 42.
25. <i>Vrome wensch ten voordeele der</i> <i>Slagters</i>	— 43.
26. <i>Het stoutte Denkbeeld</i>	— 44.
27. <i>Predikatie over JONAS</i>	— 45.
28. <i>De goede Honden</i>	— 49.
	29. <i>Ie-</i>

xiv I N H O U D.

29. *Ieder in zijn vak* Blz. 50.
30. *Zonderlinge Predikatie*] van JO-
HANN CHRISTIAN PANISCH . . . — 51.
31. *Predikatie tegen de Vrijmetsfe-
larij* — 56.
32. *De Oude en Nieuwe Tijd* . . . — 57.
33. *Zonderlinge Voorregten der Catho-
lijken in de Zestiende Eeuw* . — 58.
34. *Catholijke en Protestantsche Leu-
gens* — 62.
35. *Predikatie over de teekenen aan Zon
en Maan* — —
36. *Het mirakel van O. L. V. van
Abfam* — 66.
37. *De beleefde Paus* — 71.
38. *De Zonde* — 72.
39. *De*

I N H O U D. III

39. <i>De Vijanden des H. Avond-</i> <i>maals</i>	Blz. 73.
40. <i>Devotie in den Schouwburg</i>	— —
41. <i>Vertooning der Pasfe in Spanje</i>	— 75.
42. <i>Triviale Kanselwelfprekendheid</i>	— 76.
43. <i>Theologische Statistiek</i>	— 78.
44. <i>De Penitentie</i>	— 79.
45. <i>De Sathan als Kerkheilige</i>	— 80.
46. <i>Koddige Doopcedul</i>	— 81.
47. <i>Het Compliment</i>	— 82.
48. <i>Almanak der H. Maagd</i>	— 83.
49. <i>De Voorzorg</i>	— 85.
50. <i>Fragment uit eene Trouwpredikatie</i> <i>van</i> JOBST SACKMANN	— 86.
51. <i>Zonderlinge Troost</i>	— 88.
52. <i>Frag-</i>	

52. *Fragment uit eene Predikatie van*
 D°. VAN DER W***, te Oud-B—
 drecht in 1822 gehouden . . Blz. 89.
53. *Natveteiten, valsch Vernuft, enz.*
van Predikers — 91.
54. *Begin van D°. SACKMANN'S Pre-*
dikatie over den smallen weg . — 93.

THEO

THEOLOGISCHE CURIOSITEITEN.

§. I.

De Generaal S. ANTONIUS.

Men weet uit de geschiedenis dat de Portugeezen in den Successie-oorlog nu voor de eene dan voor de andere partij deel in denzelven namen. Zij verklaarden zich in het eerst voor PHILIPS van *Anjou*, doch sedert 1705 tegenhem. Hunne grootste verlegenheid was toenmaals een' Generaal te vinden, die waardig was hen te commanderen, bekende dat hunne eigen natie daartoe niemand opleverde. In deze verlegenheid sloegen de geestelijken hen den

A

H.

H. ANTONIUS voor, die met de levendigste toejuicing aangenomen werd en in dienst bleef tot in 1807, dus gedurende 102 jaren. De eenigste belemmering, die zich tegen deze keus opdeed, was dat, volgens de constitutie van *Portugal*, men niet tot den rang van Generaal geraken kon dan na alvorens alle andere graden doorgegaan te zijn. Men nam dezen hinderpaal gemakkelijk uit den weg. Den volgenden dag verscheen S. ANTONIUS in soldatenuniform op het altaar, den tweeden dag als onderofficier, en den derden als officier. Op deze wijze geraakte hij, in weinig tijds, tot den rang van Maarfchalk des rijks, met een inkomen van vijftig dukaten. Bij alle gelegenheden stelde mijnheer de Generaal *in effigie* zich in een' draagzetel aan het hoofd des vromen legers. Op het gezigt van dezen heiligen chef, vatte den de soldaten moed, en legerden zich, na eene marsch van eenige dagen, twee mijlen van *Badajoz*, alwaar de Hertog van *Berwik*, die den anderen oever der *Guadiana* bezet hield, hen met verscheidene kanonfchoten begroette. Den volgenden morgen kwamen de voorposten den Hertog berigten, dat de vijand zijne legerplaats verlaten had, en zelf op verkenning uitgaande, bevond hij dat de Portugeefche armée op de vlingt was,

was, hetgeen hem des te vreemder voorkwam, daar hij de beweegreden niet gisfen kon, en geloofde dienvolgens dat men hem eene hinderlaag leide. Hij bevat eenige vrijwilligers den vloed over te trekken, eenige vlugtelingen te achterhalen en bij hem te brengen. Zijn bevel werd ten uitvoer gebragt, en men vernam dat de eerste kanonkogel het hoofd van den heiligen Generaal had medegenomen: de armee was daarop door zulk een' plotslingen schrik bevangen geworden, dat ieder zijn heil in de vlugt had gezocht. In weerwil van deze ongelukkige ontmoeting, heeft de Heilige echter zijn' post behouden tot in 1807, en de Koning bragt hem jaarlijks in eene rood fluwelen beurs, zijn maarschalkstractement, hetwelk hij zeer devotelijk in de kapel aan zijne voeten nederleide.

§. 2.

De beschamende fabel.

- Een Predikant en een zoogenaamde vrijdenker streden met elkander wegens godsdienstige waarheden. Daar nu dergelijke disputen gemeenlijk vruchteloos afloopen, dewijl de eene van zijne goede zaak niets kan laten afdingen, en de andere het vaste voornemen heeft zich niet te laten overtuigen, ging het hier ook zoo.

„ Wij willen van deze stof aftappen, ” zeide de Predikant; „ alleen sta mij toe, dat ik u tot „ besluit eene fabel verhaale, waarvan gij eene „ toepassing naar goedvinden kunt maken. Toen „ NOACH zijne ark aan den oever voltooid had, „ leide hij eene brug, opdat de dieren daarover „ gerustelijk in de ark zouden kunnen komen. „ De inscheping begon. Eene groote menigte „ dieren gingen er over. Eindelijk kwam ook „ de beurt aan den ezel. Toen deze voor de „ brug kwam, bleef hij staan, en zeide tegen NOACH: Neen, zoo onvoorzigtig ga ik „ niet te werk. Eer ik mij op deze brug „ waag,

„ waag, moet ik eerst weten wie haar gebouwd
 „ heeft, of zij wel sterk genoeg is, of zij
 „ ook van boord afglijden kan, waar zij mij
 „ brengen zal en wat daar mijne bestemming
 „ is. Dit alles moet gij mij zoo overtuigend
 „ bewijzen, dat er niet de geringste twijfel
 „ of tegenwerping overblijft, anders zet ik
 „ geen poot op de brug.” — „ Wat!” zeide NOACH,
 „ de elephant, het kameel, het paard en
 „ zoo vele andere grooter en wijzer dieren
 „ dan gij zijn op mijn woord er behouden
 „ overgegaan, en gij, domme ezel! wilt
 „ alleen redeneren? Marsch, marsch, naar
 „ binnen!”

§. 3.

Erge theologische vleijerij.

Kort na het innemen der stad *Straatsburg*
 door de Franschen in 1681, bediende DANCOURT
 bij zijne intrede in de Fransche akademie in
 zijne redevoering zich van de volgende uitdruk-
 king: „ LODEWIJK sprak: Dat *Straatsburg* zich
 „ onderwerpe, en *Straatsburg* onderwierp zich.

A 3

„ Eene

„ Eene meer dan menschelijke magt, die slechts
 „ kan vergeleken worden bij die van hem, die
 „ de wereld scheppende, zeide: Er zij licht, en
 „ er was licht (*).”

De cathedrale kerk werd dadelijk na de overgave den Lutherschen ontnomen, en den Katholijken ingeruimd. Toen LODEWIJK XIV deze kerk kwam beschouwen, werd hij door den Bischof verwelkomd met de woorden van SIMEON, bij LUCAS II: 29, 30: „ Nu laat gij, Heer! uw’ dienstknecht gaan in vrede; want mijne oogen hebben uwe zaligheid gezien.”

§. 4.

Verdediging van het verraad van JUDAS.

Een voornaam hoveling, van zekere zaak beticht, verontschuldigde zich zeer wijloopig bij den

(*) *Recueil des Hérangues prononcés, par MM. de l'Acad. Française dans leurs réceptions.* Paris 1698, page 338.

den Kardinaal MAZARIN, die hem lang aanhoorde, maar eindelijk het geduld verloor. „ Weet gij „ wel,” zeide hij, „ dat men mer een weinig „ welsprekendheid zelfs de slechtste zaak ver- „ dedigen kan? Ik heb eens een' kapucijn in „ zijne predikatie den Apostel JUDAS wegens „ zijn verraad zeer zinrijk hooren verontschul- „ digen. JUDAS, zeide de kapucijn, was „ beursdrager en hofmeester van den Heere „ JEZUS; hij moest voor het onderhoud van „ zijn' heer en de twaalf discipelen behoorlijk „ zorg dragen. Het geld was op: waar zou „ hij nu meer krijgen? Hij viel op een mid- „ del, dat hem zeer onschadelijk voorkwam; „ hij verkocht zijn' meester, en had nu weder „ geld. De Joden heb ik bedrogen, dacht „ hij bij zich zelve; zij verbeelden zich, den „ Heere CHRISTUS in hunne magt te hebben, „ maar het is mis. Hij is Gods zoon, en „ heeft zich reeds uit veel flimmer verlegen- „ genheden gered. Heden vangen zij hem, „ en morgen zit hij weder midden onder ons. „ Wanneer zij dan nog niet wijzer geworden „ zijn, verkoop ik hem voor de tweede, derde „ maal, en lach hen telkens uit. Dat JUDAS „ werkelijk zoo redeneerde, bewijst zijne wan- „ hoop, toen hij zag dat het anders uitviel.

„ Wie kon dit denken! riep hij uit, en ver-
 „ hing zich. Zoo bewees hij zijne trouw tot
 „ in den dood.”

De hoveling verdedigde zich niet verder,
 maar droop stil af.

§. 5.

Stichtelijke sermoenen voor vrouwen.

LUTHER verhaalt in zijne tafelredenen van een' Prediker, die zijne toehoordsters in een oudevrouwen godshuis den aard en de pligten des huwelijks verklaarde, en haar daartoe nadrukkelijk vermaande.

STÖLZLIN, een Predikant in het Ulmsche, die in 1677 stierf, zegt aangaande de ongelijkheid van jaren bij het trouwen: „ Jonge vrouwen „ zijn paarden waarop oude mannen naar het „ graf rijden,” enz.

In eene andere preek zegt hij: „ SOCRATES „ heeft gezegd dat men met de ganzen en „ jonge

„ jonge hoenders geduld hebben moet, om
„ de eijeren; des te meer moet men geduld
„ hebben met de vrouwen, om dat zij ons ge-
„ slacht vermeederen.”

Elders heet het bij hem :

„ Wie kan al de ondeugden der vrouwen
„ optellen? Sommigen zijn begeerig, als EVA,
„ sommigen trotsch en ongehoorzaam, als VAS-
„ THI; sommigen kijfzuchtig, als de vrouw
„ van den ouden TOBIAS; sommigen gelijken de
„ katten, en doen niets dan blazen en krab-
„ ben; sommigen gelijken de honden, en kun-
„ nen slechts blaffen en bijten; sommigen zijn
„ hoogmoedig als paauwen, anderen morfig als
„ zwijnen,” enz.

Hij was van oordeel dat er meer vrouwen
verdoemd worden dan mannen, dewijl zij het
gebod, van den man onderdanig en gehoorzaam
te zijn, zoo moedwillig overtreden.

§. 6.

Grenzen der Pauslijke magt.

BRUSQUET, Hofnar van KAREL IX, Koning van *Frankrijk*, weigerde eens ronduit den Kardinaal van *Lotharingen* op een' watertogt te verzellen, zeggende dat hij bang voor verdrinken was. De Kardinaal zeide dat hij niets te vreezen had, alzoo hij met de beste vrienden van den Paus voer. „Ja,” zeide BRUSQUET, „ik heb wel altijd gehoord, dat de Paus „groote magt in den hemel, op de aarde en „in het vagevuur heeft, maar nooit dat hij „iets op zee of over het water heeft te „zeggen.”

§. 7.

Een gezegde van den Duivel op eene edele wijze betracht.

De Hertog van *Bourgogne*, een leerling van den berocmden FENELON, ging eens door de
stra-

straten van *Verfailles*. Het was juist een jaar dat honger en gebrek de lagere volksklasse buitengemeen drukten. Daar men de goedheid van zijne inborst kende, werd hij door zulk een groot getal armen omringd, dat hij zijne beurs, die niet ligt was, weldra geledigd zag. Toen hij nu niets meer te geven had, en telkens nieuwe hoopen van hungerigen toevloeiden, maakte hij verscheidene diamanten uit zijn ordekrus van den H. Geest los, en zeide tegen een' zijner lakeijen: „Maak dat deze „ steenen brood worden.”

§. 8.

De gedempte Religietwist.

In zekere dorpsheerberg in *Duitschland*, kwam het tusfchen de Roomschegezinden en Protestanten, over de religie, zeer dikwijls tot dadelijkheden. De heer van het dorp beval dat beide partijen nooit weder van God zouden spreken, noch kwaad noch goed.

§. 9.

§. 9.

De vrije Zwitser.

In zeker Zwitsersc canton hadden eens twee boeren elkander zoo deerlijk geslagen, dat de eene binnen weinig dagen overleed. De Priester, die hem tot den dood wilde voorbereiden, spoorde hem aan om zijn vijand en moordenaar vergiffenis te schenken. „ Dat doe ik niet, ” zeide de boer, „ Maar dan kunt gij, ” hernam de Priester, „ niet in den hemel komen. ” — „ Dat kan ik niet helpen, ” zeide de stervende; „ ik schenk hem geene vergiffenis. Hier op vroeg eindelijk de Priester, eenigzins boos: „ Wilt gij dan volstrekt naar de hel? ” De stervende boer spande al zijne krachten in, rigtte zich op, sloeg op zijne borst, en zeide met geestdrift tegen den Priester: „ Ik ben een vrije Zwitser en kan gaan waar ik wil. ”

§. 10.

De Burger David.

Na de omwenteling van 1795, toen alles in *Holland* van eene ijleude vrijheidskoorts bevangen was, en men geen anderen titel dan dien van „Burger” gedoogen wilde, begreep een kroeghouder te *Amsterdam*, die den *Koning David* had uithangen, voortaan in den *Burger David* te moeten tappen, en liet ook het onderschrift van zijn uithangbord, volgens de republikeinsche titelatur veranderen. Dergelijke dwaasheden zijn niet nieuw; ten tijde van CROMWEL wilden sommige Engelschen, uit haat tegen het koningschap, niet meer bidden: „Uw koningrijk kome,” en zeiden daarvoor in de plaats: „Uwe republiek kome!”

§. 11.

§. II.

Beteekenis van het krijten der kinderen.

Paus INNOCENTIUS III. schrijver van zeker werk over de menschelijke ellende, geeft aangaande het krijten der kinderen de volgende verklaring: Wanneer een jongetje geboren wordt, zegt hij, roept het A, en een meisje E, zijnde de eerste letters der namen van de geenen over wie zij zich te beklagen hebben, namelijk ADAM en EVA, hunne eerste voorouders. Een Dominikaan, met name VIVALDI, vond niet alleen smaak in dit denkbeeld, maar verfraaide hetzelfde nog met te zeggen dat een jongetje bij zijne geboorte ó A! roept, en een meisje ó E! het geen beteekent: ó ADAM! waarom hebt gij gezondigd! — ó EVA! waarom hebt gij gezondigd!

§. 12.

De negen helsche straffen.

Kort vóór en na de hervorming hielden meer dan tweehonderd Godgeleerden in *Zwaben* zich bezig met het verklaren der *Openbaring van JOHANNES*. Een onder hen, *ELUCIDIATUS* genaamd, wist op een haar wat er na het jongste gerigt zou voorvallen, en welke pijnigingen er in de hel plaats hebben. Volgens zijn berigt zijn er negen soorten van straffen, aan welke de verdoemde zielen in de hel onderworpen zijn. 1.) Er is een vuur, het welk tegen het aardfche vuur staat als een keukenvuur tegen de vlam eener kaars. 2.) Eene buitengemeen strenge koude. 3.) De hel krioelt van lelijke dieren en slangen. 4.) Men ziet er de akeligste spoken. 5.) De verdoemden worden strengelijk gegeesfeld. 6.) De duisternis der hel is zoo dik, dat men ze met de hand tasten kan. 7.) Hierbij komt de spijt, wroeging en wanhoop. 8.) Het gezigt der duivelen aan gloeiende ketens, en 9.) de houding

ding der verdoemden met weening en knarſing der tanden; zij ſtaan op de handen, met het hoofd omlaag en de beenen omhoog. De zaligen in ABRAHAMS ſchoot hebben zeker medelijden met deze arme verdoemden? — In het geheel niet, antwoordt de geleerde ELUCIDATIUS.

§. 13.

De ware Polichinello.

Een van de zoogenaamde volkspredikers te *Napels* had zijn' predikſtoel digt bij het theater van een' *Polichinello* opgeſlagen. Het volk liep gedurig van den eenen naar den anderen, van den prediker naar den *Polichinello*, en van dezen weder naar den prediker, waarſchijnlijk om het nuttige met het aangename te verbinden. Maar eindelijk kreeg de aantrekkelijkheid van het aangename dermate de overhand, dat de prediker al zijne toehoorders verloor. In heiligen ijver, ſprong hij met een crucifix in de hand van zijn' predikſtoel en op de ſtellaadje van den *Polichinello*,
 drong.

dtong hem op zijde, en riep, zijn crucifix
 het volk voorhoudende, met eene vreeslijke
 stem: *Ecce malandrini! questo è il vero Po-*
lichinello: questo dovete mirare, e non quell'
altro! (Ziet, schobbejakken! dit is de ware
Polichinello: naar dezen moet gij kijken, en niet
 naar den anderen!)

§. 14.

Lijkrede op een' Hofnar.

Eene gedrukte Lijkrede op een' Hofnar is in-
 derdaad eene zeldzaamheid, voor zoo ver zij in
 goeden ernst door een' geestelijken gehouden is.
 FLÖGEL geeft in zijne *Geschichte der Hofnarren*,
 S. 278 een uittreksel van zoodanig eene Lijkrede
 VAN PHILIPPUS CRADELIUS op den Stettinschen
 Hofnar HANS MIESKO, gestorven den 22 Decem-
 ber 1619, waarvan de titel in het Hoogduitsch
 dus luidt:

*Eine Lehr-Trost- und Vermahnungs-Predigt bei
 der Leich und Begräbnisz des weyland albern und*

B

20-

anweisen HERRN HANS MIESKO, *fürstlich alten Stettinischen Naturalis Philosophi und kuraweiligen Tischraths*, welcher den 22 December des 1619 Jahres auf dem fürstlichen Hause in Stettin, selig im Herrn eingeschlafen, und folgendes Tages den 23 in der Kirche zu Sanct PETER daselbst mit christlichen Ceremonien zur Erden bestattet worden. Auf fürstlichen Befehl damahlen gehalten, nunmehr über auf gutherziger Leute christliches Begehren in Druck gegeben, durch PHILIPPUM CRADELUM, Pastorem zu St. Peter. II. Cor. XI: 19. Stettin, 1619. Deze Lijkrede wêrd in 1678 herdrukt, en voor de derde maal te Leipzig in 1680. Wij laten het bewuste uittreksel hier volgen.

Achter den titel staat het volgende:

Viri spectatae insipientiae et probatae Fatuitatis JOHANNIS MIESKÆ, illustrissimae Aulae Stetinenfis Pomeranorum Archimorionis naturalis, pro captu Aulico, dum vivebat, meretissimi et desideratissimi.

E P I T A P H I U M.

Morio Miska Ductum jaceo hic tumulatus in urna.

Postquam Scena mei Dramatis acta fuit.

Nil nisi stultitiam neverunt flamina visa,

Et tamen ipse mihi sat sapit, sapiens.

Scilicet hinc major; nam Morio maximus hic est,

Pro sale qui sputum sorbitat ipse suum.

Rectius ut sapias, cures; nam tanta repositet,

Legavit Dominus quanta talenta tibi.

„ **TEXST:** 1 Sam. XXI: 13—15. „ Daarom veran-
 „ derde hij zijn gelaat voor hunne oogen, en hij
 „ maakte hem zeiven gek onder hunne handen,
 „ en hij bekrabbelde de deuren der poorte, en
 „ hij liet zijn zever in zijn baard afloopen. Toen
 „ zeide ACHIS tegen zijne knechten. Ziet gij
 „ niet dat de man razende is: waarom hebt gij
 „ hem tot mij gebragt? Heb ik razende gebrek,
 „ dat gij dezen gebragt hebt, om voor mij te
 „ razen, zal deze in mijn huis komen?”

Menigeen mogt zich verwonderen dat men een' nar zoo prachtig begraaft. De reden zijn:

I. Het bevel van FRANS I, Hertog van *Stettin-Pommeren*.

II. De overledene is zulks niet onwaardig,

A. Wegens zijne trouwe diensten, die hij door zijne onnozelheid, beschroomdheid, eenvoudigheid, koddige grappen en dwaasheid twee potentaten en hunne gemalinnen bewezen heeft.

a.) PHILIPPUS II, Hertog van *Stettin-Pommeren*, en zijne gemalin SOPHIA van *Holftein*.

b.) FRANS I, Hertog van *Stettin-Pommeren*, en zijne gemalin SOPHIA, uit het Keurhuis van *Saksen*, welken hij met zijne tegenwoordigheid, kortswijlig, koddig gefnap en verrigtingen, de zware regerings- en huiszorgen, en menige zwaarmoedige gedachten verdreven, en daarbij het gemeene spreekwoord bevestigd heeft:
„Kinderen en zotten zeggen de waarheid.” Ja, hij is zijnen vorsten en vorstinnen naar zijn vermogen
som-

Somtijds nuttiger en dienstiger geweest dan menig andere trage en geveinsde dienaar, inzonderheid, wanneer men hem in zijne vreedzame luim gelaten, en hem niet door ontijdig kwellen vergramd en verstoord gemaakt heeft.

B. Wegens zijn Christendom; want hij ging vlijtig naar de kerk, en toonde zijne aandacht door zuchten en handenvouwen.

III. Kunnen wij uit zijn leven en wandel zoo veel leeren als uit het levensgedrag van den wijsten man.

VOORSTEL. De wonderlijke aanslag van DAVID, om uit de handen zijner vijanden te komen.

I. De oorzaak, waarom DAVID zich krankzinnig en dwaas heeft aangesteld.

II. De twist van koning ACHIS deswege met zijn hofgezin.

I. De tekstverklaring (Deze slaan wij, als te wijdoopligh voor ons bestek hier over. In dezelve wordt tevens de vraag onderzocht of DAVID wel gedaan had, met zich gek te veinzen, hetgeen toegestemd wordt).

TOEPASSING. Dit moet ons dienen :

A. Tot leering en onderwijs, om den beklagelijken toestand van onwijze lieden te erkennen.

B. Tot troost, dat God ons in den nood ook door buitengewone middelen helpen kan,

C. Tot vermaning, hoe wij ons jegens onwijze lieden moeten gedragen,

a.) Jegens God.

b.) Jegens onwijze lieden.

A. Hen niet verachten en verftoten,

B. Wel ons vermaak en kortswijl met hen nemen, maar in eene Christelijke mate, en hen geen leed doen,

C. Hen

C. Hen alles goeds bewijzen.

c.) Jegens onze naasten: dat hij door hen geen nadeel toegebracht worde.

d.) Jegens ons zelven: dat wij ons aan hen spiegelen.

II. De tekstverklaring (Als boven bij I.).

TOEPASSING. Wij moeten dit gebruiken tot **leering**

A. Dat het waar is, waar Heeren zijn, zijn ook narren. Aan de hoven bevinden zich

a.) Epicurische narren.

b.) Genadenarren.

c.) Geldnarren.

d.) Gemaakte narren.

e.) Bier- en wijnnarren.

f.) Luije narren. (*)

B. Tot

(*) D^o. CRADELIUS had hier gevoegelijk het geheele register van Pater ABRAHAMS Narrenspiegel kunnen optellen, en hetzelfde vermeerderen met den Theologischen nar, waartoe hij met zijne Lijkrede het origineel leverde.

B. Tot troost des onwijken :

a.) Dat God hun vader is.

b.) Dat God de voogd der onwijken en kinderen is, en aanzienlijke lieden beweegt om zich hunner te erbarmen.

c.) Dat God hen eindelijk uit de tijdelijke onrust en bespottung tot de eeuwige rust brengen zal.

C. Tot vermaning der hofbedienden.

a.) Jegens hunne overigheid getrouw te zijn.

b.) Hoe zij zich jegens God gedragen moeten.

Hierop volgt een gebed, tot besluit van deze zonderlinge Lijkrede.

§. 15.

Bijdrage tot de ismi.

Twee geestelijken spraken met elkander van het zedenbederf in hunne kerspels. De eene zeide: „Mijne gemeente is inzonderheid met „het deïsme besmet.” — „De mijne,” zeide de andere, „heeft eene sterke neiging tot het „atheïsme.” Een derde, die hun gesprek gehoord had, zeide: „Mijnheeren! gewaagt toch ook „van de genen die aan het rheumatismus lijden.”

§. 16.

Zonderlinge Boektitels.

De theologanten zijn zeer vindingrijk in het uitdenken van titels voor hunne boeken; sommigen zeer uitlokkend, anderen zoo akelig, dat

men er 'snachts van droomen zou. Zoo heeft men, bij voorbeeld :

J. VAN NIEL, *Donderflag der goddeloozen*, Amst. 1767.

J. HONDIUS, *Zwart Register van duizend zonden*, Amst. 1725.

J. VISSCHER, *Hemelsche Zielenvangst, aengestelt met geestelicke netten, gevlochten uit snoeren van Godts H. Woordt en andere beroemde autheuren*. Amst. 1681. Men verbeelde zich eens een net vol zielen, even als kabeljauwen, door dezen theologischen vischer opgehaald!

De *Recensent*, ook *der Recensenten*, deelde onlangs (XV. Deel II. St. blz. 444.) de vertaling mede der zonderlinge boektitels van de volgende Hoogduitsche theologische boeken :

JOH. SCHNITZEL, *Scorpioen-olie tegen Ketttersvergift*, 1635.

JOH. SCHREIBLER, *vier in stukken gesneden Galgenstroppen, benevens even zoo veel toegeworpene Liefdebanden*. Frankfort aan den Mein, 1680.

FR.

FR. NIVIANDT'S, *De blaffende Hond, die de dwa-
lende schapen opzoekt en tot de ware schaapskoo-
pachts terug te brengen, is geheel de wereld uit-
gezonden*, Keulen, 1711.

ST. VON CLOEDH, *De zeven Trompetten van
JOZUA, waarmede men de niet tijdelijke stad Je-
richo, maar de hemelsche stad Jeruzalem gemak-
kelijk kan innemen en overwinnen*, Frankfort aan
denMein, 1716.

§. 17.

Het Zinnebeeld des waren Geloofs.

Een zekere monnik in *Duitschland* had de ge-
woonte om doorgaans eene predikatie met proe-
ven te houden, en zijne bewijzen zinnelijk voor
te stellen. Eens wilde hij zijne toehoorders een
denkbeeld geven van het ware geloof, en ver-
toonde hen eene groote walnoot in haren bolster.
„Let wel op, beminde Katholijken!” zeide hij:
„ziet hier een sprekend zinnebeeld hoe men
„onze zuivere leer, ons waar geloof, van alle
„ket-

„ ketterfche dwalingen onderscheiden moet. Ziet
 „ deze noot! Haar groene bolster vertoont zeer
 „ eigenaardig de leer der Calvinisten, die slechts
 „ oppervlakkig aan de groene fchel blijft hangen.
 „ Let verder, ” en tevens ontbolsterde hij de
 noot: „ hier ziet gij de noot, ontdaan van haren
 „ ruwen bolster; doch zij is nog bedekt met
 „ harde fchalen: dit is het beeld der Luthera-
 „ nen; zij zijn zoo hard en stijf van kop als de
 „ fchalen van deze noot; zij komen de pit wel
 „ nader dan de blinde Calvinisten; maar het is
 „ nog het ware niet. Weest nu oplettend, vro-
 „ me echtgeloovigen! onze oude, onfeilbare,
 „ ware en zuivere leer is als de kern van deze
 „ noot. — Let op!” Dit zeggende, kraakte hij
 de noot, maar ziet — dezelve was van binnengeheel
 verrot en doof.

 §. 18.

Uittreksel uit eene Predikatie van JOBST SACK-
 MANN, te Limmern, bij Hannover, gehouden
 den 10den Zondag na Trinitatis, 1713.

Lagchen heeft zijn' tijd, dit is een waar woord,
 dat

dat SALOMO gesproken heeft in het Boek De Prediker, het derde kapittel. Als ik ween, dan lach ik niet: alles behoorlijk op zijn' tijd. Nu wil ik heden eens van het wenen spreken, doch het lagchen ook niet vergeten. Wat wedt ge dat ik u straks aan het lagchen maak? Laat ons bidden, enz.

Nu wil ik u eens wat moois vertellen. Daar waren reis een paar filosofhen, doch dat woord verstaeltui niet, zoo een paar grillenvangers, knappe koppen, rare snaken, maar dom waren zij in het geheel niet. De eene heette DEMOCRITUS; de andere.... Ja, kijk, dat weet ik haast zelf niet meer... Ja, ja, HERACLITUS heette hij: een huilebafg, een kniezer, een izegrin; de andere was een lagchebek, een grappige snaak. Gut nog toe! als de vent regtevoort nog leefde, en zag dat groote bakkershuis aan de Kalenberger poort, dat je de koekkoek! de kerel lachte zich den buik te barsten. Ik weet bij mijne vroomheid niet of de bakker den keurvorst met zijn' stoet op de zaal tracteren wil. Ja, het gaat al dol toe in de wereld, doller dan dol, alles averegts verkeerd. Voormaals hebben de vrouwlui plooijen in hare rokken gedragen, nu niet; nu dra-

dragen de mantel plooijen: is dat geene vrouwen
 dragt? dat vraag ik je. Ziet mijn' rok eens,
 Toen ik hem liet maken (het laken is goed, het
 kost mij anderhalven daalder in *Hannover*, bij
 SCHILLINK), en de snijder JOCHEM kwam, zeide
 ik: „ Wel, baas! wil je mij een' wijvenrok ma-
 „ ken? zal ik nu ook op mijn' ouden dag een
 „ wijf, een gek worden?” — „ Ja,” zeide
 JOCHEM, „ ik wil hem niet bederven: het is de
 „ mode zoo.” Dat je koekkoek met je mode!
 De galgedief heeft den rok toch naar de mode
 gemaakt; hier heb ik vijf plooijen, hier ook
 vijf plooijen en achter vijf plooijen: somma vijf-
 tien plooijen. Die moet ik arm man nu achter-
 na sleepen, dat ik kikhals. Ja, mijne waarde
 toehoorders! gij moest eens de groote hanfen
 (haast had ik hazen gezegd) in *Hannover* zien!
 die hebben wel honderd plooijen om den steert
 hangen. Wat zou, wat zou onze lagchebek scha-
 teren, als hij dat zag! en als de andere huile-
 balg er bij stond, wat zou hij grienen! Ha! ha!
 ha! — Hi! hi! hi! . . .

Laat ons nu verder gaan. Hoe gaat het regte-
 woort met het eten toe? Het moet alles Fransche
 kost zijn, *ragout*, *fricassé*, pasteijen, taarten
 en

en hoe al die pöespäs heeten mag; wat weet ik het? Mine zuster zaliger was getrouwd met den kolk van den vorigen keurvorst, die vroeg naar die smiksmak niet: het Brunswijksche geregt, zuurkool met spek, dat was zijn kost, en daar houd ik het ook mede; maar ja wel, gaat maar eens bij de burgerlui in *Hannover*: gut nog toe! wat eten zij lekker! zij denken om zuurkool en spek niet: dat is veel te gemeen. Als onze lagchebek en huilebalg dat zagen, bloed! wat zouden zij keelen opzetten! Ha! ha! ha! — Hi! hi! hi!...

Thans zullen wij tot het Evangelie overgaan, en de tekstwoorden: Wee u, *Jeruzalem!* ophelderen en verklaren.

Jeruzalem was eene regte booze stad; de eens mensch was daar ondeugender dan de andere; lekker eten en drinken, spelen en hoereren was hun dagelijksch werk, en of de leeraars al preekten en preekten, het was boter aan de galg gesmeerd; zij werden nog uitgelagchen toe; maar dat pakhoop, de Jeruzalemmers meen ik, waren ook de kostelijke geestelijke spijs niet waardig. Naar de hel met zulke booswigten, dat zij daar branden tot in der eeuwigheid! Doch het is int
Han-

Hannöver geen haar beter. Ik wil er ook niet komen, om de jongens, die mij achterna loopen of zij mal zijn. Ik ben dus in geen jaar en dag in deze booze stad geweest, maar zit hier in *Limmern* als een tweede JONAS het verderven van dat *Ninive* vol zonden en ongeregtigheden af te wachten. Er zijn onder mijne Christelijke toehoorders hier ook wel zulke verstokte zondaars, die mij, hunn' zieleherder, niet veel tellen en om mijne hemelsche woorden lagchen; doch wacht maar, in de hel spreken wij elkander: daar zal de satan hen wat meer respect leeren hebben voor hunne geestelijke overigheid. Maar om weder naar *Jeruzalem* te keeren. Zij kregen hun verdiende loon. De stad werd ingenomen en door de soldaten geplunderd. Nu moet men niet begripen dat de stad gebombardeerd is geworden, och neen! dat verstond men toen nog niet, omdat het kruid nog niet uitgevonden was. Ja kijk, sedert dat die vermaledijde monnik, BARTHOLD SCHWARTZ heette hij, moet je weten, het kruid heeft uitgevonden, is het in den oorlog heel anders dan in ouden tijd. Ik heb ook gediend, en weet wat het soldatenleven te zeggen is: daar is bij den koekkoek lijfs- en levensgevaar bij, en lang geen gekfscheren. Er zijn onder mijne Christe-

te-

telijke toehoorders jonge lui, die ook liever den snaphaan op schouder willen nemen dan den dorschvlegel; doch laat ze maar loopen; zij zullen nog wel eens aan *Limmern* denken. Onze Kusters zoon is nu ook twee jaren soldaat geweest, maar hij zou er gaarne weder af wezen. Nu weder tot den tekst. *Jeruzalem* had tot hiertoe een' duurzamen vrede genoten, en als in ABRAHAMS schoot geleefd, maar zij erkenden het niet. Ons volk maakt het niet beter. Als het hier eens zoo toeging als in mijn' tijd voor *Trier*, wat zouden de oude moedertjes huilen! daarom weest blijde dat wij in vrede leven. Onze Keurvorst is een goedertierend heer. Daarom beert u en weest niet goddeloos. Het is nu Godlof een lange tijd dat ik bij jelui gestaan heb. Altoos heb ik jelui gewaarfschuwv voor de booze wegen, langs welken men naar de hel gaat, waar de verdoemden jammeren en huilen en al de duivels helder lagchen. Ik heb er nooit geweest, en ook niemand er uit gesproken, maar ik weet het daarom wel. Kijk, zoo lief heb ik jelui, dat ik kan schreijen als een kind, wanneer ik bedenk dat er eenigen van jelui naar de hel moeten, die een liederlijk leven leiden, en dan zeggen, als de oude hoeren, dat het hen leed is;

C

maar

maar die duivelskinderen is het leed dat zij oud zijn en niet meer zondigen kunnen. Amen!

Deze SACKMANN was zeer geacht en bemind bij zijne gemeente, die hem als een orakel van geleerdheid raadpleegde in alle zaken van gewigt, en alle gesehillen aan zijne beslissing stelde. Zijne predikatiën, die hij in het Platduitsch hield, behaagden ongemeen, om de wonderlijke invalen, die er in voorkwamen. In den zomer wandelden en reden vele inwoners van *Hannover* naar *Limmern*, om vermaakshalve SACKMANN te hooren prediken; doch hij liet zich daardoor niet van zijn stuk brengen. Eens kwam een pruikenmaker uit *Hannover* op den inval om de tegenwoordigheid van geest des ouden mans op de proef te stellen. Men had tusschen hem en FREDRIK I, Koning van *Zweden*, die door de stad gereisd was, eene groote gelijkenis gevonden: hij besloot dus de rol van dezen Koning te spelen, en te zien hoe SACKMANN zich gedragen zou, als hij onvoorbereid voor een' monarch prediken moest.

Met

Met dit oogmerk kwam hij met twee zijner vrienden in eene huurkoets te *Limmern*, stapte aan de herberg af, en liet de boeren als in het striktste geheim berigten, dat de Koning van *Zweden* er was, om hunnen Predikant te hooren, maar dat hij niet bekend wilde zijn, en zij daarom de diepste stilzwijgendheid in acht moesten nemen. Maar de boeren waren hunnen zielzorger veel te getrouw, om hem dit nieuws niet oogenblikkelijk aan te brengen, en de Koster liep met een gezigt, waarop eene boodschap van het uoerste gewigt was uitgedrukt, geheel buiten adem naar de pastorie, en verhaalde dat de Koning van *Zweden* in het dorp was en in de kerk komen zou.

„Maar meester!” zeide *SACKMANN*, „ben je dan zoo onnoozel, dat je zoo iets gelooft? Wees toch geen kind. De Koning zal bij ons niet komen. Ga jij maar frisch naar de kerk en lui de klok. Wij zullen in Gods naam zoo aanstonds beginnen.”

Ondertusfchen hadden eenige nieuwsgierige lieden gelegenheid gevonden om den gewaanden Koning te zien, en tot zijn ongeluk was hij door

den eenen of anderen herkend geworden, die hunnen leeraar van de ware gesteldheid der zaak spoedig berigt kwamen brengen.

„Dat heb ik wel gedacht,” zeide de oude;
 „de menschen doen niet wel, dat zij zulke pot-
 „sen maken.”

: Gedurende het gezang had de pruikenmaker, deftig gekleed en net gekapt, tusfchen zijne begeleiders regt tegenover den predikstoel plaats genomen, en zettede een zeer ernstig gezigt, om het aanzien der grooten na apen, gelijk hij zulks wel bij het maat nemen van eene allongepruik mogt bemerkt hebben, en de opmerkzaamheid der gemeente was tusfchen den leeraar en den man uit de residentie tamelijk verdeeld.

Het was de derde Zondag in de vasten, waar in het Evangelie de lastering der Joden en de naam **BEELZEBUB** voorkomt, welk woord **SACKMANN** zijnen toehoorders wilde verklaren. De verklaring viel zeer bevattelijk, en voor den aanwezigen *quasi*-Koning ongemeen nadrukkelijk uit.

„**BEELZEBUB** is een vreemd woord, uit de Sy-
 „ri-

„ rische taal, dat jelui wel weten zult. Voor
 „ ettelijke jaren heb ik hêt je reeds gezegd;
 „ maar je zult het wel weder vergeten hebben.
 „ BEELZEBUB wil zoo veel zeggen als een vlie-
 „ gengod, of een vliegenkoning; zoo noemden
 „ de Joden toenmaals den boozen vijand uit ver-
 „ achtig. Zij wisten dat hij een hovaardige geest
 „ was, en wilden hem daarmede krenken, als zij
 „ BEELZEBUB tegen hem zeiden; wil je een God
 „ zijn, dan meugje een Koning over de vliegen
 „ zijn. Kijk, mijne lieve kinderen! het komt mij
 „ eveleens voor als de kerel, die daar vlak over
 „ mij in den blaauwen rok zit; hij denkt ik zal
 „ gelooven dat hij de Koning van *Zweden* is, en
 „ hij is toch maar een pruikenmaker uit *Hannover*.
 „ Je bent een regte Koning, jou domme BEEL-
 „ ZEBUB! Ben je daarom hier gekomen, om mij
 „ ouden man voor den gek te houden, dan hadt je
 „ wel kunnen te huis blijven, jou dondersche
 „ haarklover daar je bent! — Nu willen wij
 „ weder op onzen tekst komen.”

Maar eer men weder op den tekst kwam, was
 zijne majesteit, vol beschaming en vrees voor de
 boerenvuisten als de kerk uit was, met zijn ge-
 volg spoedig vertrokken.

§. 19.

He'dhaftig Besluit.

Men weet dat het laatste kunstvoortbrengfel van den beroemden Ridder GLÜCK een oratorium is, *Het laatste Oordeel* genaamd, hetwelk den 30sten Maart 1788 te *Parijs* werd ningevoerd; minder bekend is de volgende anekdote daartoe betrekkelijk. De Ridder GLÜCK, langen tijd bij het componeren van dit meesterstuk gepeinsd hebbende over de wijze waarop hij den Messias zou laten zingen, raadpleegde den heer SALIERI, die hem van zijn kant dezelfde verlegenheid be-
 tuigde. „Welnu,” zeide GLÜCK, „vermits wij
 „niet weten, welk een' toon men den Zaligma-
 „ker der wereld moet laten voeren, zal ik be-
 „sluiten om hem binnen veertien dagen te gaan
 „zien.” Hij stierf inderdaad agt dagen daarna, en SALIERI voltooide het oratorium.

§. 20.

Het Gezag des Vaders.

Toen JOANNES COCHLÆUS op den rijksdag te *Augsburg* in het jaar 1530, wegens eenige godgeleerde geschilpunten tegen BRENTIUS zeide: „Gij moet hierin gehoorzamen, hetgeen daar omtrent de moeder, de H. kerk, billijk acht,” antwoordde BRENTIUS daarop: „Maar hoe! wanneer de vader het tegendeel gebiedt?”

§. 21.

De viervoetige Bisfchop.

Een Keulſche Bisfchop hield tot zijn vermaak een' nar, die altijd voor zijn bed ſliep. Toen op zekeren tijd eene non bij den Bisfchop in het bed lag, en de nar merkte dat er meer voeten dan gewoonlijk in het bed waren, greep hij een'

voet, en vroeg wiens voet dit ware. De Bis-
schop zeide dat het de zijne was. Toen de nar
nu den tweeden, derden en vierden aanraakte,
zeide de Bisfchop dat het allen de zijnen wa-
ren. Toen stiet de andere het venster open, en
riep luidkeels: „ Komt toch hier, menschen!
„ mirakel! mirakel! onze Bisfchop is viervoetig
„ geworden!”

§. 22.

De Ergernis.

De vermaarde Fransche schilder DAVID kreeg
last van mevrouw DE NOAILLES, om een' Christus-
kop te schilderen voor hare kapel. Deze
Christus was een schoon akamediebeeld. ME-
VROUW DE NOAILLES was er in het eerst over
verrukt; maar zij herkende weldra in dezen
Christus een' schoon' Fransch' soldaat, die als
model daarvoor gezeten had; hare vroomheid
ergerde zich bij deze ontdekking; zij zond de
schilderij aan den kunstenaar terug, betuigende
dat

dat zij nooit voor dergelijk eene beeldtenis zou nederknielen. De kunstenaar mogt haar antwoorden dat het oogmerk alles heiligde, en haar verscheidene openbare nymphen opnoemen, naar welke men MARIA's gemaakt had, het kon niet baten; het kwam tot een proces. Men gevoelt wel dat de kunstenaar het won: het regt was aan zijne zijde, gelijk het belagchelijke aan de andere.

§. 23.

HUIG DE GROOT *en zijn Kapellaan.*

Toen DE GROOT Zweedsche gezant in *Parijs* was, had hij een' zeer trotschen Kapellaan. Deze sprak eens in zijne predikatie van de voorregten van zijnen stand, en noemde zich eenige malen een' afgezant van den Koning der koningen. Toen hij aan tafel kwam, nam DE GROOT hem bij de hand, en leidde hem naar de plaats waar hij gewoonlijk zelf zat, met de woorden: „Ga „ hier zitten. Ik ben slechts de gezant eener

„Koningin.” De Kapellaan trad beschaamd terug,
 en DE GROOT gaf hem bij deze gelegenheid nog
 de volgende les: „Weet, mijn vriend! dat een
 „gezant slechts van den eenen souverein aan den
 „anderen kan gezonden worden: gij zijt dus maar
 „een bode.”

§. 24.

L'Évangile travestie.

De bekende Dominikaner monnik CHATAIGNIER
 gebruikte eene zonderlinge vrijheid om de ge-
 schiedenis des Bijbels te moderniseren. Eens
 stelde hij op den predikstoel de bekeering van
 MAGDALENA volgendermate voor! „MAGDALENA
 „was eene zeer aanzienlijke, maar ook zeer dar-
 „tele en coquette dame. Eens reed zij naar
 „haar landgoed in gezelschap van den Graaf van
 „Bethanië, en den Marquis van EMMAUS. Onder-
 „weg vonden zij eene ontzaglijke menigte man-
 „nen en vrouwen op eene weide vergaderd.
 „De genade begon te werken. MAGDALENA liet
 „ ha-

„ hare koets ftillhouden, en zand een' paadje
 „ om te vernemen wat er te doen warc. De
 „ paadje kwam terug, en zeide dat de Abbé
 „ JESUS aldaar predikte. Zij ftapte met de beeren
 „ uit, ging onder de menigte, hoorde den Abbé
 „ prediken, en wierd daardoor zoo getroffen, dat
 „ zij van dit oogenblik af alle wereldfche ver-
 „ maken vaarwel zeide.”

§. 24.

Vrome wensch ten voordeele der Slagters.

De kardinaal WOOLSEY was de zoon eens vleesch-
 houwers, en klom van de eene geestelijke
 waardigheid tot de andere op, tot dat hij ein-
 delijk Kardinaal en Aartsbifschop van *Tork* werd.
 Toen dit zijn Hofnar hoorde, zeide hij: „ Ik
 „ ben blijde dat gij Kardinaal geworden zijt:
 „ nu wenschte ik niets meer dan dat gij spoe-
 „ dig Paus moogt worden. Toen de Kardinaal
 „ hem

„ hem naar de reden vroeg, antwoordde de
 Nar: „ ST. PIETER was van beroep een visfcher,
 „ daarom ftelde hij de vasten in, opdat hij zijne
 „ visfchen des te duurder verkoopen kon; doch
 „ daar uwe eminentie uit het slagtersgild af-
 „ ftamt, kunt gij dan de vasten affchaffen, en
 „ het vleescheten in derzelve plaats invoe-
 „ ren, opdat uwe gildebroeders des te meer
 „ kunnen verdienen.”

§. 26.

Het ftoute Denkbeeld.

Een jong Candidaat in de godgeleerdheid pre-
 dikte eens te L*** voor een' Predikant, die
 wegens verkoudheid dit zelf niet doen kon.
 Onder andere zonderlinge uitdrukkingen fprak
 hij ook van den zelfmoord dien men aan an-
 deren begaat. Dit kwam den leeraar, die deze
 predikatie opmerkzaam aangehoord had, vreemd
 voor: hij kon dus niet nalaten den jongen man
 zijne verwondering over den aan anderen beganen
 zelf-

zelfmoord te kennen te geven. „ Ik geloof het
„ wel, domine!” zeide de Candidaat, „ dat deze
„ uitdrukking u vreemd vóorgekomen is; maar
„ ik moet u zeggen dat het een stout denkbeeld
„ is.” Dit „ stoute denkbeeld” is nog lang bij
de L***sche studenten een spreekwoord ge-
bleven.

§. 27.

Predikatie over JONAS.

Onder de predikatiën van zekeren **ANDREAS
MATTHIAS SCHMIDT**, die **SPENER** in 1654 herdruk-
ken liet, bevindt zich eene over de historie van
JONAS, gehouden in 1626, waaruit wij het volgende
affectchrijven:

Nadat hij den tekst afgelezen had, begon hij
volgendermate:

„ Wij willen thans den Profeet **JONAM** van
naderbij beschouwen; doch opdat wij niet te
wijd-

wijdschapig worden, zullen wij ons drie leerpunten voorstellen, waaraan wij moeten vasthouden, namelijk :

1. De onstuimige zee,
2. Den persoon JONAE, en
3. Den walvisch, die JONAM verslond.

1. Wij moeten nu met JONAE eerstelijk aan boord en op zee. Daar ging het schip heen en weer. Het stormde ontzettend. De matrozen wisten niet van waar de storm kwam; want zij hebben kenteekens, die denzelven voorafgaan; doch daar dezen geene plaats gehad hadden, besloten zij dat er een deugriet onder hen moest zijn.

2. Wij hebben nu de zee beschouwd: thans moeten wij den persoon JONAE beschouwen. In JONAE is op te merken het wonderlijke, dat de gae door hem stil werd. Alzoo is het den matrozen kennelijk geworden, dat JONAS een Profeet was.

3. Thans moeten wij ook den walvisch beschou-

schouwen, die JONAS ingeslokt en weder uitge-
spogen heeft. Welk een ontzaglijk groot dier de
walvisch is, beschrijft JOB. Wie kan het wagen;
zegt hij, hem tuschen de tanden te grijpen?
wie kan de kinnebakken van zijn aanschijn open-
doen? zijne schubben zijn als harde schilden; in
zijne oogen liggen gloeiende kolen en vonken
vuurs; uit zijn' neus gaat rook op als uit een'
kokenden ketel; uit zijn' muil schieten vlammen.
Hij acht ijzer als stroo, en koper als vermolnd
hout. Hij maakt dat de diepte der zee kookt
als een pot, en roert haar door elkander, gelijk
men eene zalve mengt. Hij slokt alles op en acht
niets te groot.

Nu dan, geliefde toehoorders! zulk een op-
slokker heeft JONAS opgeslokt, net als wij eene
oester zouden opslokken.

Nademaal nu de walvisch ook daecht dat hij eene
oester opgeslokt had, ziet, zoo had hij een'
Profeet in den buik.

JONAS zat in den buik van den walvisch op
heete kolen; hij bevoelde zijne ribben, die zoo
dik waren als balken.

Maa

Maar de Heer erbarmde zich over JONAM, en beval den visch dat hij hem aan land werpen zou, dat hij ook deed.

Wij kunnen, geliefde toehoorders! uit deze drie punten, drie nutte leeringen tot regelen voor een Christelijk levensgedrag afleiden.

a. Dat de zee onstuimig kan worden, zonder dat er voortekens van storm plaats hebben, en wij, zelfs bij mooi weër, altijd een oog in het zeil dienen te houden, of wij ook deugneten aan boord hebben, te weten onze zonden en ongerechtigheden.

b. Dat JONAS een Profeet was, hetgeen voor ons van het niterste gewigt is te weten, nadeemaal dezen slechts in de dagen des ouden verbonds enkel bij de Joden bestonden, doch in onzen tijd zoo min onder deze als onder eenige Christelijke natie aangetroffen worden.

c. Dat de walvisch, die JONAM inflokte, een geheel ander soort van walvisch moet geweest zijn, dan die, welke in *Groenland* en de *Straat-Davis* gevangen worden; want die zouden bij
gee-

geene mogelijkheid een' profeet met huid en haar kunnen inzwelgen, om dat hun keelgat veel te klein is.

Na u van deze gewigtige waarheden overtuigd te hebben, zullen wij van JONAS en zijn' walvisch aftappen, en tot het Euangelie overgaan. Laat ons, enz.

§. 28.

De goede Honden.

PATER MAIMBOURG, een bekend Jezuit, predikte eens over de goede herders, sprak van DAVID en diens hond, welken hij nauwkeurig beschreef, en kwam eindelijk op de honden in het algemeen, die hij in vier soorten rangschikte; in Engelsche doggen, keeshonden, krulhonden en goede honden: van elke soort maakte hij eene toepassing op verschillende soorten van geestelijken; de Engelsche doggen waren de Janfenisten,

D

de

de keeshonden de Dominikanen, de krulhonden ongeordende Priesters en Hofkapellanen; maar de goede honden waren — de Jezuiten.

§. 29.

Ieder in zijn vak.

Een dorppredikant wilde een' boer zijn slecht paard verkoopen. Hij bereed het zelf en zocht het den boer met veel welsprekendheid aan te praten; maar zijne moeite was vergeefs; want de slimme boer schudde lagchende het hoofd, en zeide droog weg: „Neen, domine! dat gaat „niet. Als ge mij bedriegen wilt, dan moet „ge op geen paard, maar op den preekstoel „zijn.”

Zon-

S. 30.

Zonderlinge Predikatie van JOHANN CHRISTIAN
PANISCH.

Het volgende is het Uittreksel uit eene Predikatie, die in 1736 te *Weissenfels* gehouden is geworden door JOHANN CHRISTIAN PANISCH, een geboren Merseburger, gelijk hij in deze Predikatie zelf zegt, die bij uitnemendheid geschikt is om den lach op te wekken.

„ Toen PHARAO, een zekere Koning in *Egypte-Land*, den diensthuize Israëls, gebod alle jongetjes om het leven te brengen, had hij, naar mijn gevoelen, het oogmerk dat de meisjes in het leven moesten blijven, opdat zij in tucht en eerbaarheid opgroeijen zouden en uitgehuwelijkt konden worden: waaruit wij zien dat het vrouwelijke geslacht noodzakelijker is dan het mannelijke. Hier vond nu de dochter van PHARAO,

D 2

maar

maar de henker weet hoe zij geheten mag hebben! MOZES op het water in een korfje; of het rond of vierkant geweest is, wordt niet beschreven; wij zullen dit aan de mandemakers overlaten: die kunnen het best daarover oordeelen. Als het rond geweest is, dan heeft MOZES daarin gelegen als een kuiken in het ei.

Het is zeker een groot geluk, wanneer kinderen roemen kunnen dat zij van aanzienlijke ouders geboren en opgevoed zijn; jammer is het maar dat zij daardoor liederlijk worden, gelijk ik vele exempels aanvoeren kon van kinderen die niet deugen wijlen, als de tijd zulks toeliet.

Het was eene groote eer voor MOZES, dat hij de zoon werd van eene aanzienlijke Prinses; maar veel grooter eer is het voor de geloovigen, dat zij kinderen Gods zijn.

Tekst Rom. VIII, vs. 16. „Dezelve geest
„getuigt met onzen geest dat wij kinderen
„Gods zijn.”

Ik vertrouw dat gij weet wat wij door kin-
de

deren Gods verstaan moeten: daarom ga ik voort,
en toon u

- a. Hunne kenteekenen, en
- b. Hunne voorregten en vrijheden.

Aangaande nu

a. Hunne kenteekenen, daartoe behoort de levenswandel hier op aarde. Kinderen moeten hunne ouders gehoorzaam zijn, al waren zij ook honderd mijlen ver van hen gescheiden. Waarde toehoorders! dit ziet gij aan mij. Mijne ouders wonen in *Merseburg*, waar ik ook geboren ben; nu hebben zij mij geschreven dat ik moet overkomen, om eene erfenis te halen van mijn' oom den leerlooijer: ik zal er dus morgen naar toe gaan, goed of slecht weer; want men moet zijne ouders gehoorzamen. Maar anders bleef ik toch liever hier; want ik ben, God zij mij armen zondaar genadig! een man in het dorp zonder roem te melden, ik ben bij mijne boeren als de haan bij zijne hennen. Zij schrijven ook dat ik een' advocaat moet medebrengen, en ik zal het doen, ofschoon ik voor die vilders zoo bang ben als voor den duivel; maar men moet zijne ouders gehoorzamen: dus in Gods naam! Ik zou gisteren wel gegaan zijn, maar ik wil-

de u van daag nog het euangelium verkondigen, opdat gij ziet dat ik eerst naar het koninkrijk der hemelen tracht, alzoo al het andere mij wel zal toegeworpen worden, ook de erfens in *Merseburg*, die toch wel niet veel om het lijf zal hebben.

Nu kunt gij zelf de toepassing maken op de kinderen Gods. Kinderen moeten hunne ouders gehoorzaam zijn. Wanneer, bij voorbeeld, een zoon trouwen wil, zegt hij: Lieve vader en moeder! ik heb daar mijne zinnen gezet op scheele GRIET hierover, en daarom ben ik voornemens met de meid te trouwen: wat raadt gij mij? Ben jelui er mede te vreden? Maar de vader zegt: HANSJURGE! overhaast je niet; je kunt wel beter portuur krijgen. De zoon doet het, en heeft zegen. Een ander zou daarentegen zeggen: Ik neem ze toch, vader! wat raakt het jou? Heb jij mij gevraagd, toen je naar mijne moeder vrijdde? De duivel haal' me, duizend sakrement, vader! doe watje wilt, ik neem ze toch.

Geheel anders is het met de kinderen Gods gesteld; zij hebben

1. Het voorregt en de vrijheid van te zegen:

gen: Abba, vader. Kinderen hebben in het algemeen de vrijheid om bij hunne ouders te gaan, hen de handen te kussen en te zeggen: Lieve papa! lieve mammaatje! geef mij asfie blijft wat duiken voor kerfen, boterbiesjes, of wat de tijd meebrengt, en zij krijgen het ook; maar vreemde kinderen zou ik het niet raden dat zij andere ouders zoo aan boord kwamen. Zoo gaat het ook met de kinderen Gods."

Na nog eene menigte zotternijen van denzelfden stempel, komt hij tot besluit nogmaals op nommer een, dat is natuurlijk zijn waarde persoon, terug.

Geliefde toehoorders! gij weet ik ben een man, zonder roem te melden, die acht jaren lang u de poorten des hemels heeft geopend. In mijn huwelijk heb ik al vrij wat ondervonden en doorgebracht; ik heb geleden als Job; dikwijls ben ik ziek geweest, en nog sukkel ik aan verstopping in den onderbuis, doch vind baat bij een huismiddel, zoodat ik den heiligen dienst nog kan blijven waarnemen, gelijk gij ziet; en dat behoort ook zoo: ik mag mijn talent niet in

den grond begraven, maar moet het op woeker uitzetten. Als ik geene pijn in het lijf heb, moet ik prediken, en ik zal prediken zoo lang ik maar voort kan, aandachtige toehoorders! dat beloof ik u. De menschen mogen zeggen wat zij willen, ik heb grooten lust in den dienst; vooral sedert ik den raad opgevolgd heb van den Apostel PAULUS, te vinden zijn' 1sten Zendbrief aan TIMOTHEUM, het Vde Kapittel, het 23ste Vers.

Nademaal nu de tijd verloopen is, zoo laat ons gezamenlijk, enz.

§. 31.

Predikatie tegen de Vrijmetselarij.

Bij de voormalige vervolging der vrijmetselaars in *Beijeren*, predikte Pater SALOMO BURZES in de H. Geestkerk te *Munchen*, en drukte zich volgendermate uit ten opzichte der vrijmetselaars:

„ Ziet

„ Ziet eens, toehoorders! gij kunt u niet
„ verbeelden welke verschrikkelijke goddelooze
„ lieden de vrijmetfelaars zijn. Alle vrijmetfe-
„ laars zijn spitsboeven, en alle spitsboeven zijn
„ vrijmetfelaars; ketters, die aan de H. Kerk
„ niet gelooven en ons geestelijken niet willen
„ gehoorzamen: is het geen wonder dat de we-
„ reld niet vergaat? Maar het is tijd dezen gru-
„ wel uit te roeijen. Weg met deze pesten uit
„ onzen reinen schaaftal, opdat zij de kudde
„ niet verontreinigen! weg met hen! naar de
„ galg met deze goddelooze ketters! Amen!”

§. 32.

De Oude en Nieuwe Tijd.

Een landgeestelijke predikte eens over het
verschil van den ouden en nieuwen tijd; in zijn
ijver zeide hij onder anderen:

„ In ouden tijd was het geheel anders dan
„ thans; een wagen heette een wagen, eene hoer
D 5 „ eene

„ eene hoer, een schelm een schelm; maar thans
„ noemt men een' schelm een' politiek, eene
„ hoer eene matres, en een' wagen eene kales.
„ Neem dan, verdoemde politiek! uwe kales, en
„ rijd daarop naar den duivel met uwe matres!”

§. 33.

*Zonderlinge Voorregten der Catholijken
in de Zestiende Eeuw.*

Toen men te *Brugge*, ten tijde der hervorming, de goederen der gevlugte Protestanten verbeurd verklaard en verkocht had, verwekte zulks bij den beruchten broeder CORNELIS ADRIAENSZ. zulk eene blijdschap, dat hij in zijn fermoen op den 27sten Mei 1567 zich desaangaande volgendermate uitdrukte:

„ Aba, so fiet, ou ba waer zijn nu de Privi-
„ legten van *Brugge*, he? ba en komen nu alle
„ singen niet juist so ickse preke? ba hoe bijf-
ter

„ ter qualick was 't van my genomen, om dat
 „ ick gepreeckt hadde, dat de Privilegien al ver-
 „ beurt waren door de Geuserie, en dat daarom
 „ de Privilegien noch aen een galge fouden ge-
 „ hangen werden, en dat ick in de Privilegien
 „ wilde kacken en mijn poort aenvagen? ba het
 „ schein dat ickse groot injurie gedaen hadde,
 „ en dat ik sot en dul was, en dat ick vileyn
 „ meutig in mijn backhuys was. Ou en blijkt
 „ nu niet wel, dat de Privilegien al vercalver-
 „ steert zijn? ba fiet, dit komt au nu van de ver-
 „ maledyde Calvinisterie, en nog en is dit de
 „ uysterste straffe niet, en beyt, ghy moeder noch
 „ al anders aen. Maer ghy Catholijcken, en wilt
 „ u doch de sake niet aentrecken, noch yet daer
 „ tegen murmureeren; want ghy en sult u Pri-
 „ vilegien niet quijt, noch in gener manieren
 „ aen u Privilegien yet vermindert zijn, ba dat
 „ versékere ik u: ba op au en mach geen confis-
 „ catie vallen, ghy en meught u goede niet ver-
 „ beuren, het sy om dieverie, roverie, moor-
 „ derie, vrouwenkracht, brantstichtinge, sodo-
 „ miterie, vileynerie, meuterie, geweldt, en al-
 „ derhande misdaden: maar al dat Geus, of
 „ Luthers is, dat heeft sijn Privilegien al ver-
 „ beurt, ba dat en mach zijn lijf en goet niet
 „ behouden, ba het Geusen en Geusinnen goet
 „ moet

„ moet geconfiskeert zijn, immers befonder 't
 „ goet van de gevluchte, want hoe soude men
 „ die anders konnen straffen? ba de gene die
 „ hier gebleven zijn, magh men het lijf nemen,
 „ en laten die kinderen een deel van 't goedt,
 „ indien sy niet geïnfecteert zijn. Ende aen-
 „ gaende de onnofelen, die heur bekeeren en
 „ bekennen datse gedooit hebben, ba daer soude
 „ ick benaest selven voor willen bidden, datse
 „ ook wat gratie mochten hebben, by also verre,
 „ alffe wel by Godt en sijn heyligen wilde zwee-
 „ ren, datse van geheelder herten bekeert wa-
 „ ren: ou want anders waer het al geveyntheit
 „ en rabbauwerie, dat so ware."

Des namiddags van denzelfden dag, zijnde He-
 melvaartsdag, kwam hij met het volgend krach-
 tig argument wegens de Transsubstantiatie voor
 den dag:

„ Ou en meenen dese botte betoverde Calvi-
 „ nisten, dat Christus aen de rechte zijde van
 „ sijnen hemelschen Vader so vast genaegelt is,
 „ dat hy geensints van daer en mach in 't weer-
 „ dige sacrament des outaers? ba neen hy, ba
 „ hy en sitter soo vast niet: wy Priesters en
 „ kon-

„ kunnen hem wel met de vijf H. woorden der
 „ confacreringe van daer in de Hostie gekrygen,
 „ en dan niet geestelyk, gelijk dese vermaledyde
 „ Calviniste en andere verdoemde kettters segge,
 „ maer vleeschelijck in huyl en hayr, in senue,
 „ adere, en met beenderen, gelijk hy van sijn
 „ gebenedyde moeder, die maget Maria geboren
 „ is: aen den houte des kruyces gestorven, be-
 „ graven, ende als heden ten Hemel gevaren is,
 „ verstaet ghy dat wel, ghy vervloecte Sacra-
 „ mentarifen als ghy zijt? ba fy, dat ghy so bot
 „ zijt, en niet begrypen kond, dat Godt alle
 „ ding machtigh is, dat Christus niet en sou-
 „ de kunnen ter rechter-handt sijns Vaders
 „ zijn, ende oock hier in 't Sacrament. Ba
 „ dese ketterie is doch al te bot, datse so
 „ is.”

Deze beide Curiositeiten, en nog eene me-
 nigte anderen, worden gevonden in het eenigs-
 zins zeldzame werkje, getiteld: *Historie van*
Broer CORNELIS ADRIAENSEN van Dordrecht,
 I. Deel, blz. 375. Aangaande de uitwerkselen
 der

§. 34.

Catholijke en Protestantsche Leugens,

maakte hij het volgende onderscheid: „ Seggen
„ wy Catholijcken altemets een onnoosel woor-
„ deken, dat juyft alsoo niet en is, ba daer fal
„ meer gegecks en gespots, meer gelaghs en
„ geschachs, meer gegrijns en gekokermuyls om
„ zijn, dan oft de luyfige Geusen hondertduy-
„ sent leugens met steerten logen.” *Ibid.* II Deel,
blz. 57,

§. 35.

*Predikatie over de teekenen aan Zon
en Maan.*

Het volgende is een uittreksel uit eene Pre-
dikatie van CONRAD LINKEN, gehouden den 6den
December 1602 in *Bremerleke*.

„ De

„ De geloofwaardigste natuurkundigen schrijven dat alle zoneklipfen of teekenen aan de zon, de heerschappij op aarde, de religie en het geloof beduiden; gelijk ook dit exempel oogfchijnlijk bewijzen kan; want op den dag, dat JULIUS CÆSAR doodgestoken werd, zijn er drie zonnen aan den hemel gezien geworden, die allengs tot ééne in elkander geloopen zijn: dit beduidt de *monarchiam*, het Keizerschap. *Anno* CHRISTI 56 zijn er drie zonnen aan den hemel verschenen: toen hebben drie Keizers, als GALBA, OTHO en VITELLIUS met elkander geoorloogd, maar VESPASIANUS en zijn zoon TITUS zijn Keizers geworden, die *Jeruzalem* verwoest en het Joodsche rijk en het Euangelie met geweld onderdrukt hebben. *Anno* 1237, ten tijde van Keizer FREDRIK BARBAROSSA, zijn er drie zonnen aan den hemel verschenen: toen heeft de Keizer met drie geweldige Koningrijken geoorloogd, met *Napels*, *Sicilië* en tegen de Turken, met oogmerk om de Turken tot het Christelijk geloof te brengen; maar de Keizer is weldra omgekomen in zijn hoogste geluk, toen de Christelijke zaken het schoonste stonden. Alzoo beduiden die drie zonnen de religie. *Anno* 1259 zag men weder drie zonnen, toen de Turken *Weenen* belegerden: dit gold de religie. *Anno* 1541 en 1549 heeft men

ins-

insgelijks drie zonnen aan den hemel gezien; toen oorloogde CAROLUS V met magtige Potentaten, en voornamelijk met de Duitfche vorsten, en toen werd JAN FREDRIK, Keurvorst van *Saksen* gevangen. In dit jaar 1602, den 14den December, morgen over acht dagen zal er eene verschrikkelijke groote verduistering aan de zon plaats hebben, en de zon bijna geheel verduisterd worden op den middag: dat zal de religie voor goed gelden; want sedert den 18den November houden de Papisten met de onzen eene disputatie te *Regensburg*: God zij onze ware religie genadig! In dit jaar is er den 20sten Mei eene schrikkelijke zonverduistering geweest op den middag, toen de hemel geheel donker en treurig was: welk een bedroefde tijd is daarop gevolgd! op vele plaatsen is hongersnood en oorlog, en wat zal er van de religie worden!

Van de maanverduisteringen nu moeten wij weten, dat nademaal de zonverduisteringen en teekenen de religie beduiden, dewijl de zon het groote licht is, alzoo beduiden de maanverduisteringen en teekenen de gemeente, dewijl de maan het kleine licht is, en onder de zon staat gelijk de gemeente onder haren zielezorger. Bij
 exem-

exempel, *Anno 1096* heeft men drie manen aan den hemel gezien, en kort daarop is er veel volks te zamen geloopt uit *Italië, Frankrijk, Engeland* en *Duitschland*, en daaronder zijn vele vrouwen en maagden geweest; zij wilden de ongeloovigen door de geheele wereld uitroeiën, en hebben te *Maintz* negenduizend Joden vermoord; zij trokken door *Hongarije* naar het heilige graf, maar zijn meestal deerlijk door de Turken verslagen, dat jammer was om de religie. Zulke teekenen aan de maan heeft men meer gezien, als de religie gevaar liep. Wat de groote schrikkelijke maanverduistering, die wij heden over acht dagen gebad hebben, beduidt, zal de tijd leeren; maar geef acht, de antichrist zal zijne horens opsteken!

Ik verhaal dit daarom niet, omdat ik anders niets wist te prediken, maar omdat er geschreven staat dat er teekenen aan zon en maan zullen geschieden, en gij weten moet wat zij beduiden, als gij ze ziet; want of gij de teekenen aan zon en maan al aangaapt, wat baat het, als gij ze toch niet verstaat? De hemel is als een boek: zon, maan en sterren zijn de letters. Wat heeft iemand er aan, die de letters

E des

dés hemels niet lezen kan, dat hij ze nog zoo lang aankijkt?

§. 36.

Het mirakel van O. L. V. van Absam.

Het was in het begin van 1797, toen BONAPARTE de keizerlijke legers uit *Italië* verdreef, en zegevierende *Tyrol* indrong, doch het aldaar zeer te kwaad kreeg, dat de Tyrolers onverwacht door een mirakel van de Fransche legers verlost werden, en BONAPARTE zal welligt nooit vernomen hebben dat het eene maagd was, die tegen hem streed, magtiger dan de beroemde maagd van *Orleans*, de H. Maagd MARIA, tot welke de Tyrolers, in plaats van tot hunne bukfen, de toevlugt genomen hadden. Het geval wordt door den reiziger BENKOWITZ, in zijne terugreis van *Napels* naar *Duitschland*, zakelijk dus verhaald:

Te

Te *Abfarn*, een dorp tusfchen *Innspruck* en *Halle*, woonde een boer, JOHAN BUCHER genaamd, wiens oudfte dochter den 17den Januarij 1797, 's namiddags tusfchen drie en vier ure een' luiden fchreeuw gaf, die het geheele huisgezin deed verfchrikken. Men dacht dat een' der huisgenooten een ongeluk overgekomen was: o neen! in een morfig venfterglas, waarin men anders nooit iets gezien had, vertoonde zich onverwacht een gefchilderd borstbeeld van O. L. V. De moeder waste het glas, en het beeld werd des te meer zichtbaar; vooral wanneer het glas droog werd.

Alvorens men echter mirakel riep, werd de Pastoor en de wereldlijke overigheid gehaald, en het geheele venfter naar *Inspruck* gebragt, om door kundige mannen onderzocht te worden, die de verfchijning van een moedergodsbeeld in eene morfige ruit (mifchien uit de afbraak van eene oude kloosterkapel afkomstig) voor een mirakel verklaarden; waarna deze ruit ter openlijke vereering op het altaar in de kerk te *Abfarn* werd geplaatst.

Dit werkte. Kort daarop werd tusfchen de

Oostenrijkers en de Franschen een wapenstilstand gesloten, die *Tyrol* van den last des oorlogs bevrijdde, waarvan de H. Maagd alleen de eer werd toegerekend. „Hoe dit eigenlijk toeging,” zegt BENKOWITZ, „kan slechts eene geloovige „ziel begrijpen; dat is eene ziel, die de gees- „telijken op hun woord geloofd.” Zoo veel is zeker dat MARIA niet met helm en schild tegen BONAPARTE uitgetrokken is, gelijk JEANNE D'ARC tegen HENRIK VI in 1429, maar zich uit de glasruit van eene boerenhut met den oorlog bemoeid heeft.

Ondertusfchen stroomden de geloovigen uit alle oorden toe, om de mirakelruit op het altaar in de Absamsche kerk te aanbidden; zelfs geheele procesfiën kwamen dit gebenedijde dorp bezoeken, van waar men beschrijvingen, prentjes, gebeden, enz. medebragt. Onder anderen ook een devoot liedje, in een' stijl als die der Amsterdamsche straatliedjes, in welken zeker dichter hetzelfde vrij getrouw heeft overgezet. Wij deelen deze vertaling hier mede als eene curiositeit, die niet dagelijks voorkomt, alzoo de mirakelen zelve curiositeiten worden.

LIED

LIED VAN DE MOEDERGODS TE *Abfam*.

Hoort, wat mirakel groot,
 Wat wonderbaar geval,
 Ik ieder, klein en groot,
 In rijm vermelden zal.
 De Moeder van ons Heer
 Kwam van den Hemel neêr;
MARIA, wilt verstaan,
 Kwam zichtbaar bij ons aan.

Tot *Abfam* in Tyrol,
 Die koningin verscheen:
 Wat denkt gij waar zij school,
 Waar zij zich wendde heen?
 Een boer zag pertinent
 Een beeld, zeer wel bekend,
 Dat van **MARIA** was,
 Al in een vensterglas.

In Januarij kwam
 Dit beeld: het eeren wilt;
 Het vloog al naar *Abfam*,
 En was voor 't land een schild;
 Want toen drong obstinaat
 De vijand boos en kwaad,
 Met wapens in de hand,
 Al in het vaderland.

Het glas werd onderzocht
Door kunstenaars befaamd ;
Maar wat men zoeken mogt ,
Hier stond de kunst beschaamd.
Dit beeld kwam van ons Heer ,
In nood tot tegenweer :
Het toont ons zijne magt ,
Zijn heerlijkheid en pracht.

Het werd heel pertinent
Bekeken tegen het licht :
MARIA , wel bekend ,
Toont zich voor elks gezigt ;
En elk ziet met fatsoen
Een hemelsch visioen
Van deze maget fijn
Al in een' heldren schijn.

Men droeg met groote pracht
Al naar de kerk Ons Vrouw ,
Waar zij nu dag en nacht
Ons zoo bewaakt getrouw :
Daar pronkt zij op 't altaar ,
Omringd van engelschaar :
Die maagd gebenedijd
Maakt iedereen' verblijd.

Veel

Veel menschen groot en klein,
Uit steden en van 't land,
Tot deze maget rein
Hier komen complaisant,
Met veel devotie schoon
Voor haren moedertroon
Tot Absam, van 't gevaar
Door haar verlost voorwaar.

§. 37.

De beleefde Paus.

Toen GANGANELLI onder den naam van CLEMENS XIV, Paus geworden was, kwamen de in Rome aanwezige vreemde gezanten hem hunne opwachting maken, en de nieuwe Paus boog zich voor hen, toen zij hem hun compliment maakten. De Ceremoniemeester, die sterk op de *étiquette* gesteld was, nam de vrijheid Zijner Heiligheid onder het oog te brengen, dat hij zich voor hen niet had moeten buigen. „Dat moet gij,”

zeide de Paus, „ mij niet kwalijk nemen; ik
„ ben nog niet lang genoeg Paus geweest, om
„ de wellevendheid reeds vergeten te hebben.”

§. 38.

De Zonde.

Zeker Prediker vergeleek de zonde bij een
pot met honig, die de vliegen door zoetheid
aanlokt, en na het proeven belet weder weg te
vliegen.

Een ander vergeleek haar bij een gat in eene
kous, dat in het eerst klein is, maar hoe langer
hoe grooter wordt.

§. 39.

De Vijanden des H. Avondmaals.

ARTOMEDES, een geacht Luthersch Predikant te *Königsberg*, zeide in 1590 op den Predikstoel:
„ Tegen het H. Avondmaal strijden twee woedende legers van den baarliken duivel, aan den eenen kant de afgodische Papisten, en aan den anderen de satanische Calvinisten. Maar de neuswijze Calvinisten werden door de neuswijze reden nog erger bedrogen en om den tuin geleid dan — HERCULES door zijne OMPHALE.” Dit zijn eerst argumenten die wat afdoen!

§. 40.

Devotie in den Schouwburg.

In eene kleine landstad in *Frankrijk* speelden eenige reizende tooneelspelers in eene houten

tent *De Twee Jagers en het Melkmeisje*; gedurende de vertooning viel er een onweder, en een geweldige donderslag deed zich hooren, terwijl de beer op het tooneel was: oogenblikkelijk rigtte deze zich op, maakte met den rechter voorpoot een kruis, en liep toen op alle vier tusfchen de fchermen:

In *Spanje* roept de fchildwacht, wanneer gedurende de vertooning eene procesfie, of een Priester met het Sacrament den fchouwburg naderd, luidkeels naar binnen: *Dios viene* (Daar komt God)! oogenblikkelijk vallen acteurs en aanfchouwers op de kniën en blijven zoo lang liggen, tot het voorwerp van hunnen eerbied voorbij is, hetgeen door den fchildwacht aangekondigd wordt, waarna men het fpel vervolgt. Daar de duivel een zeer gemeenzame tooneel-perfonaadje is in *Spanje*, en eene gewigtige rol speelt in de Spaanfche stukken, gebeurde het eens te *Madrid*, dat hij zich juist op zulk een tijdstip op het tooneel bevond, om een' ketter naar de hel te halen: dat hij zoo wel knielde en zich kruiste als de overigen, fpreekt van zelve. Een Hollandsch officier was in 1809 ooggetuige van deze zonderlinge devotie.

§. 41.

Vertooning der Pasfie in Spanje.

In de voornaamste steden van *Spanje* zijn de bedelmonniken gewoon in de zoogenaamde goede week het volk de Pasfie dramatisch te vertoonen, waarbij zelfs degeen, die voor PETRUS speelt, bij CHRISTUS zweert dat hij JEZUS niet kent, een ander het hanengekraai zoo natuurlijk nabootst, dat alle hanen in de nabuurschap hem antwoorden, en eene non de Maagd MARIA voorstelt, die een' zak in de hand houdt, om geld voor haar' zoons begrafenis in te zamelen, hetgeen een lief sommetje voor het klooster opbrengt.

„ Het zonderlinge mengfel van bijgeloof en „ roekeloosheid, ” zegt de schrijver, die dit verhaalt (*), „ is zoo groot bij het volk, tot „ welks

(*) *Briefe aus Spanien, von LEUCADIO DOBLADO, aus dem Engl. übers. von E. L. DOMEIER, geb. GAD. Hamb. 1824, S. 259.*

„ welks vermaak deze vertooningen voorgesteld
 „ worden, dat, offchoon eene poging om het
 „ onwelveogelijke dezer vertooning aan te wij-
 „ zen, het gemeen tot moord en doodslag aan-
 „ sporen zou, men toch bij dezelve van de
 „ Spaansche boeren spotternijen en koddige in-
 „ vallen hoort wegens deze heilige voorwerpen,
 „ die ik niet wagen zou te vertalen.”

§. 42.

Triviale Kanselwelsprekendheid.

In het midden der zeventiende eeuw bloeide te *Parijs* zekere Pater ANDRÉ, een man die gewoon was zich van gemeene en lage spreekwijzen te bedienen, en om deze reden veel toeloop had, wanneer hij predikte. Eens vergeleek hij de vier voornaamste kerkvaders bij de vier heeren uit het kaartspel; AUGUSTINUS, zeide hij was Hartenheer, om zijne groote liefdadigheid; AMBROSIUS Klaverenheer, om zijne welsprekendheid; HIERONYMUS Schoppenheer, om zijn'

zijn' bijtenden stijl, en GREGORIUS Ruitenbeer, om zijne nederigheid.

PERTAISE, een ander kloostergeestelijke, te *Poitiers*, had een' zijner bekenden onder zijn gehoor, die, hoewel eene zeer schoone vrouw hebbende, eene bijzit hield. De Priester liet in zijn' heiligen ijver zich tot deze uitdrukking ver-voeren :

„ Wij vernemen met smart dat er lieden zijn,
 „ snood genoeg om zich aan echtbreuk over te
 „ geven, niettegenstaande dat zij te huis vrou-
 „ wen hebben, waarmede ik en mijns gelijken
 „ het wel zouden kunnen stellen.”

Voor eenige jaren zou een misdadige te *Amsterdam* gehangen worden, toen hij op het schavot kwam en de ladder zag, vergeleek hij dezelve bij de ladder JACOBS, aan wier bovensten top hij de engelen in den hemel hoorde jubileren. Dit gezegde vond de Predikant A. KUYPER fraai genoeg om hetzelve den 25sten November 1804 in de Westerkerk der gemeente van den predikstoel mede te deelen, en vervolgens in zijne *Historische Gedachtenisrede* te laten drukken.

§. 43.

Theologische Statistiek.

In 1804 was de straksgenoemde ANTONIUS KUYPER achtendertig jaren Predikant geweest, en wel de laatste vijfentwintig te *Amsterdam*; den 25ten Nov. van dat jaar hield hij eene *Historische Gedachtenisrede* (die ook gedrukt is), in welke hij der gemeente naff verhaalde; wat hem zoo al merkwaardigs in zijne herderlijke loopbaan ontmoet en overgekomen was. De geheele preek is op zich zelve eene Curiositeit, waarin van twee *heïeren*, *Triviere*, *druizige stad*, *schril schavot*, enz. gesproken wordt. Onder anderen doet zijn eerw. daarin ook de volgende statistieke opgaven, die zijne toehoorders ongemeen gesticht moeten hebben; zijn eerw. had namelijk

meer dan 2000 kinderen gedoopt,

ruim 1000 paren getrouwd,

1610 lidmaten aangenomen,

en van zijne 1790 uitgesproken leerredenen, zegt hij, draagt waarschijnlijk niemand eenige wetenschap

fchap meer dan hij alleen. Dit laatste deed waarschijnlijk de nederigheid hem zeggen; in goeden ernst kon de man toch zulk een slecht geheugen in zijne toehoorders niet vooronderstellen, of dat hij enkel voor zulke verstkote zondaars predikte, die zijne woorden het eene oor in en het andere weder uit lieten gaan.

§. 44.

De Penitentie.

Een jongman beleed zijn' biechtvader zijne zonden, en verhaalde onder anderen ook dat hij een meisje bezwangerd had, doch dat hij in eenige weken met haar zou trouwen.

De Priester gaf hem zonder omstandigheden de absolutie.

De biechteling vertrok; onderweg twijfelde hij of hij wel volkomen absolutie gekregen had, daar hem geene penitentie was opgelegd: hij
keer-

keerde dus naar den biechtstoel terug, en zeide:
„ Heerroom! hoe komt het dat gij mij geene
„ penitentie hebt opgelegd? ” —

„ Waartoe dat? ” antwoordde de geestelijke;
„ gij zeide mij immers dat gij trouwen gingt. ”

§. 45.

De Sathan als Kerkheilige.

Een Koster in *Duitschland* las bij onpasmelijkheid van den Predikant eene postil, waarin eenige stichtelijke gezegden van den Kerkvader ATHANASIUS voorkwamen, wiens naam bij verkorting s. ATHAN. daarbij genoemd werd. De Koster las frisch weg *Sathan*: dit kwam hem wel vreemd voor, maar hij liet zich niet van zijn stuk brengen; ondertusschen kwamen deze aanhalingen meermalen, weshalve hij noodig oordeelde tegen zijne toehoorders te zeggen: „ Verwondert u
„ niet

„niet dat de Sarhan zulke stichtelijke lessen geeft: hij heeft dit alles vóór zijnen val gezegd.”

§. 46.

Koddige Doopcedul.

Men begeerde onlangs in *Frankrijk* van een ambtenaar bij den burgerlijken stand de doopcedul van iemand, die reeds voor eenige jaren gestorven was, doch welke acte zijne erfgenamen wegens zekere familiezaken noodig hadden. Zulk een geval was hem nog niet voorgekomen. Hij geloofde de doopcedul niet in zijn naam te kunnen afgeven, alzoo de persoon in het Doopregister als in leven genoemd was, zoo wel als de Peters en de Priester. Hij begreep dus het extract in de volgende bewoordingen te moeten opstellen :

F

„ Ik

„ Ik ondergeteekende wijlen PIERRE ROBIN,
„ Pastoor der gemeente van * ** , verklaar den
„ 2den April 1750 gedoopt te hebben wijlen
„ JAQUES ROULET. Doopgetuigen waren wijlen
„ JEAN PITAUD EN ROSE CLEMENT.”

(get.) PIERRE ROBIN,

in leven Pastoor te * **.

§. 47.

Het Compliment.

Een Dorpspredikant bezocht tegen den avond een' boer van zijne gemeente, en sprak eenigen tijd met hem, zonder den oudsten zoon van den boer te bemerken, die achter den kagchel zat te slapen. Toen de moeder het licht binnen bragt, werd de jongen geeuwende wakker. Zijn vader beknorde hem over zijne lomtheid: en zei-

zeide: „Schaamje, jou luiwammes! Overeënd!
 „je nuts af, geef dominé de hand en zeg:
 „Hoe vaar je, jou ezel!”

§. 48.

Almanak der H. Maagd.

In *Spanje* vindt men bijkans in ieder huisgezin een' zoogenaamden *Año Virgineo*; of Almanak der H. Maagd, inhoudende 365 mirakelen, namelijk een mirakel voor iederen dag jaars, hetwelk des avonds gelezen wordt vóór men te bed gaat; verzuimt men dit, dan leest men den volgende avond twee mirakelen, of ook twee, als men weet den volgende avond daartoe geene gelegenheid te zullen hebben, om met de datums gelijk te blijven, die bij ieder mirakel vermeld staan. Zoo vindt men, bij voorbeeld op den 23sten Maart het volgende sichtlich verhaal:

Een soldaat, die onder den Hertog van *Alba* in de *Nederlanden*, tegen de kettters gevochten en eenigen buit gemaakt had, keerde terug en leide een liederlijk leven; doch hij had voor het geloof gestreden, en hij was een ijverig Catholiek. In zijne kamer hing boven de deur eene schilderij van de H. Maagd. Alle morgen, als hij uitging om ongeoorloofde vermaken te nemen, offchoon hij zijne kniën nooit boog om te bidden, maakte hij toch eene diepe buiging met zijne hellebaard tegen het portret, luid zeggende: *Ave MARIA!* doch in zijn' ijver stiet hij meermalen met zijne hellebaard tegen de schilderij, en bragt de afbeelding op deze wijze menige wonde toe. Nu gebeurde het op een' tijd dat hij twist kreeg met een' anderen soldaat, die hem doorstak, zoodat hij het bestierf. De duivel, die hem, naardien hij zonder biecht en in doodzonde gestorven was, voor zijn' prooi hield, wilde zijne ziel naar de hel sleepen; maar in dit hagchelijk oogenblik verscheen *Nuestra Señora* in een' zwarten mantel, gelijk zij op de schilderij afgebeeld was, vol scheuren en gaten. „Dit zijn de gevolgen,” zeide zij, tegen de ontstelde ziel, „van uwe lompe, maar zeker „goedgemeende vroomheid: ik wil daarom niet „toe-

„ toelaten dat de ziel van een' man, die mij
 „ alle dagen zoo hartelijk groette, naar de hel
 „ gaan zal." Daarop gebood zij den duivel de
 ziel te laten varen, die daarop naar het vage-
 vuur gezonden werd, waaruit zij weldra door
 het lezen van eenige misfen verlost werd.

§. 49.

De Voorzorg.

Een ijverig Protestant meende Lord CHESTER-
 FIELD een' gewigtigen dienst te doen, met hem
 te berigten dat zijn koetzier heimelijk Roomsch
 was en naar de mis ging. „ Nu," zeide de Lord,
 „ dan moet ik order geven in de keuken, dat
 „ men hem Vrijdags geen vleesch voorzet."

§. 50.

Fragment uit eene Trouwpredikatie van

JOBST SACKMANN.

— Speelt aldaar ende doet wat gij voorgenomen hebt, zoo, geëerde toehoorders! spreekt de oude wijze SYRACH, in het 32ste Kapittel, het 13de vers. De oude wijze SYRACH was een man die zijne wijsheid niet uit zijn' poot gezogen heeft, ó neen! hij hadde van zijne jeugd af den neus vlijtig in de boeken gestoken, en zijn vader en moder lieten hem vlijtig naar school en naar de kerk gaan. Hoorjelui dat wel? Neemt er een exempel aan, opdat ik niet nog meer zulke duvelskinderen in de gemeente krije als ik er reeds zatter en genoeg heb. Nou, wat zeide de oude wijze SYRACH? Ik wil het jelui zeggen; hij

hij zeide: „ Speelt aldaar ende doet wat gij
„ voorgenomen hebt.”

Maar tegen wie praat hij nou van spelen? Meent hij daarmee de boeren, die den heelen nacht in de kroeg zitten en met kaarten en dobbelsteenen hun beetje geld verspelen, terwijl de arme vrouw en kinderen te huis honger lijden? Neen, die meent hij niet. Ik zal het jelul maar zeggen. De oude wijze SYRACH meent de speellui met vioolen en fluiten, die de menschen vrolijk en opgeruimd maken: als zij spelen, dat moet men stil toelustieren, en niet zoo babbelen. Weetjelui nog wel hoe het op BARTEL BAKKERS bruiloft toeging? Gut nog toe! dat was een grap, toen ze den strijfstok met spek bestreken hadden; maar zij moesten ook dapper in de bos blazen. Daarom neemtjelui in acht, ende gij Bruid en Bruidegom! doet wat gij voorgenomen hebt, amen!

§. 51.

Zonderlinge Troost.

Een landgeestelijke werd bij eene oude boerin geroepen, die doodelijk krank was. Nadat hij lang met haar gesproken had over den gewichtigen stap die haar te doen stond, geloofde hij haar te moeten zeggen dat haar einde nabij was. „Mischien heden nog,” zeide hij, „dragen de engelen u in het Paradijs.” — „Nu,” antwoordde zij, „dominé! het is mij lief dat gij zegt dat ik er in gedragen zal worden, want waarlijk gaan kon ik niet: gij ziet immers hoe zwak ik ben.”

§. 52.

Fragment uit eene Predikatie van
 D°. VAN DER W***, te Oud-B—
 drecht in 1822 gehouden.

Gelijkerwijs de natuur uit het ei eerst een kuiken voortbrengt, dat langzamerhand tot eene hen opgroeit, die zelf weder eijeren legt, alzoo ook, geliefde toehoorders! begonnen wij ook onze godsdienstoefening met het aflezen van den tekst, uit welke mijne vooraffpraak als een kuiken uit het ei geboren en in het verhandelde tot eene hen aangegroeid is, die thans eenige eijeren van leering leggen zal, die gij in uwe harten zult kunnen uitbroeden.

Gij moet dap weten, dat, nademaal ons bevoelen is dat wij het goede zullen kiezen ende behouden, de keus onder vele dingen moeilijker valt dan onder weinigen. Een Turk, bij voorbeeld, die een paar dozijnen schoone vrouwen

F 5

heeft,

heeft, is dikwijls verlegen tot welke hij zal ingaan ende haar bekennen; had hij, gelijk wij Christenen, slechts ééne vrouw, dan behoefde hij niet te kiezen, en moest te vreden zijn met zijn bescheiden deel. Deze moeilijkheid ondervinden de rijken, die niet weten wat zij eten, wat zij drinken, welke kleederen zij aantrekken-zullen; deze moeilijkheid ondervinden de schoone meisjes, die vele vrijers hebben, deze moeilijkheid ondervind ik thans ook; nu ik eenige leeringen uit het thans door mij verhandelde zal trekken: waar zal ik beginnen; waar zal ik eindigen? Overdenkt liever zelf het gesprokene in uwe binnenkamers ende verkondigt mijne woorden eenen iegelijk. Amen!

Wij hebben gemeend aan dit laatste niet beter te kunnen voldoen dan door middel der drukpers, en plaatsen dus hier hetgeen wij van 's mans woorden onthouden en dadelijk opgeschreven hebben.

§. 53.

*Naiveteiten, valsch Vernuft, enz. van
Predikers.*

Zeker Predikant zeide op den predikstoel:
„ SIMSON deed met een ezelskinnebakken duizend Philistijnen over den kling springen.”

Een ander zeide: „ Toen de Heere ADAM ende zijne wijve rokken van vellen gemaakt ende aangetogen had, zagen zij eerst dat zij naakt waren.”

Een zekere misfionnaris in *Frankrijk* verbeeldde zich zeer welsprekend te zijn, en bediende zich van de zonderlingste figuren. „ Ik zal,” zeide hij eens „ op het schavot van uwe aandacht „ der zonde met het zwaard mijner welsprekende tong het trotsche hoofd afslaan, gelijk „ JUDITH het hoofd van den dronken HOLOFERNUS
„ NUS

„ NUS affloeg en in een' zak stak, alzoo wil
 „ ik het ook steken in den zak der boetvaardig-
 „ heid.”

„ Gij hebt reden, toehoorders en toehoorde-
 „ resfen!” zeide hij op een' anderen tijd, „om
 „ de commisen bij de *douanes* en de hoeren te
 „ benijden, want er staat geschreven dat dezen
 „ in het Koningrijk der hemelen zullen ingaan:
 „ daarom neemt een Christelijk exempel aan deze
 „ lieden, en gedraagt u als zij.”

Over de boetvaardigheid van MARIA MAGDA-
 LENA predikende, zeide hij onder anderen: „Zij
 „ was oertijds ijdel, dartel, weelderig en wel-
 „ lustig; maar naderhand boetvaardig, ingeto-
 „ gen, vroom en heilig: wij kunnen MARIA
 „ MAGDALENA dus in tweeën splitsen, en de
 „ zondige deelen van haar wegsnijden, gelijk de
 „ hovenier het doode hout uit een' boom weg-
 „ snijdt.”

In de vasten spoorde hij zijne gemeente tot
 het wel onderhouden van dezelve volgendermate
 aan: „Zij, die hier hongeren, zullen hier na-
 „ maals eten; zij, die hier dorsten, zullen hier
 „ na-

„ namaals drinken: daarom laat u de vasten en
 „ het vischeten niet verdrieten; nog maar wei-
 „ nig dagen, dan is het Paaschen; dan keeren
 „ wij weder tot de vleeschpotten van *Egypte*,
 „ en zullen onze ligchamen versterken met voed-
 „ zame spijsze. Hebben wij dan hier op aarde
 „ gevast, gehongerd en gedorst, wij zullen hier
 „ namaals volop hebben, zonder dat wij onze
 „ geestelijke magen zullen overladen.”

§. 54.

*Begin van D^o. SACKMANN'S Predikatie over
 den smallen weg.*

Eertijds hadden de Romeinen de gewoonte dat zij aan den weg palen stelden, waaraan te lezen was waarheen de weg ging, naar het oosten, zuiden, westen en noorden. Het ware niet kwaad dat hier ook zulk een handwijzer stond, die den weg wees naar *Hannover*, naar *Bremen*,
 naar

naar *Hamburg* of naar *Minden*. Zoo vinden wij ook bij LUKAS, in het dertiende Kapittel, een' geestelijken wegwijzer, die ons twee wegen aanwijst, een' te regter en een' te linker zijde. De rechte weg is eng, eng, zeer eng, en bloedweinig bewandelen hem; de linkerweg is wijd, hoog en breed, en gut nog toe, hoe veel volk loopt op dien weg naar den duvel! zie jelui wel toe dat je den smallen weg bewandelt, daarvoor heeft de Heer jelui herders en leeraars gegeven, dat zij hunnen toehoorders dien weg zullen wijzen, en dat wil ik nu ook doen. Kijk, daar vlak voor mij is het westen, achter mij is het oosten, aan mijne regterhand is het noorden en aan mijne linkerhand is het zuiden. Den weg naar het westen moet jelui niet reizen: daar ligt *Holland* en *Engeland*; daar wonen goddelooze zondaars; daar is een gewoel en drukte dat het zonde en schande is, daar willen ze met alle geweld rijk worden, die duvelskinderen, zij schrapen dag en nacht, en eer men er om denkt, gaat zulk een kerel bankrot en bedriegt menig' arm' mensch. Jongens! jongens! hoe zal het zulke bedriegers nog gaan! Dat moet jelui niet doen; want PAULUS zegt: Die rijk wil worden valt in verzoeking.

Aan

Aan mijne regter hand ligt de weg naar het noorden: deze weg deugt den duvel niet; daar is het koud en huiverig, brr! Daar wonen Denen, Noorwegers en Laplanders: gut nog toe! wat is het daar koud! daar moet jelui niet heen gaan; jelui moet niet koud worden in de zuivere leer, anders kom jelui op eene plaats van wening en knarsinge der tanden, en fakkerloot het is er zoo heet als in een' bakkersoven, daar kan jelui staat op maken.

Daar naar het zuiden loopt de weg naar *Frankrijk, Spanje, Portugal, Italië* en de zwarte duvelskinderen de Mooren. Reist daar niet heen; want daar wonen hoeren en echtbrekers, en daar moet jelui niet meê te doen hebben; want de hoeren zijn een open graf, zegt de wijze SALOMØ. Maar kijk, daar achter me is de weg naar het oosten: daar ligt het heilige land, dat die duvelskinderen, de Turken God betert nu in hebben; daar ligt *Jeruzalem* en *Bethlehem*, en wat weet ik het! het land van belofte, waar de kinderen Israëls gewoond hebben, toen zij uit *Egypteland* kwamen. Kijk! dat is een land! daar moest jelui heen gaan; daar zou het leventje zijn, als die satansche Turken er maar niet waren. Zoodat ik
maar

maar zeggen wil, dat daar eigenlijk de smalle weg is, dien ik als zielzorger jelui aanwijzen moet. Nu weet jelui waar hij ligt: wil jelui hem niet bewandelen, ik kan het niet gebeteren; ik heb mijn' plicht gedaan, en meer kan men billijkerwijs van mij ouden man niet vergen. Laat mijn adjunct jelui voorgaan: die is jong en vlug, maar ik ben oud en stijf; ze zeggen ook dat ik maar met preeken moest uitscheiden en rusten van mijn heilig dienstwerk; maar dat om den duvel niet. Ik zal preeken zoo lang als mijne oogen in mijn hoofd staan, tot spijt van die duvelskinderen uit *Hannover*, die hier komen opschrijven wat ik zeg, en het dan laten drukken. Maar dat is tot daaraan toe, jelui weet nu den regten weg; en daarom past op dat je niet verkeerd aanlandt.

E I N D E.

C A T A L O G U S

VAN

TOONEELSTUKKEN.

Ike gedrukt en te bekomen zijn bij J. C. VAN NESTEREN,
Boekhandelaar, op het *Rokin*, N°. 157,
te *Amsterdam*.

JANUARIJ 1824.

	cents.		cents.
ufar, door TOLLENS.	60	Antonia, of kloostergelofte.	50
elaart.	80	Apolloos tempel in Holland.	20
elaide v. Wulfingen, <i>niet afpers.</i>		Arlequin edelman.	40
eleide, gravin van Teek.	70	Arlequin bij toeval.	40
elijke kolenbranders.	40	Arouët de Voltaire.	50
ir. Brouwer en Graash. <i>2de dr.</i>	55	Arthello, of de Hofnar.	50
lvokaat.	50	Asfchepoester, verm. <i>2de druk.</i>	90
lvokaten.	70	Avondftond.	40
lvokaat en de boer.	55	Bajazeth.	50
'keer en liefde.	40	Barbler van Seville, <i>proza.</i>	50
gathokles.	60	Barnewel.	50
ines de Castro.	40	Barogo, verv. fchoorftenv. prins.	50
ademiëvrienden.	60	Bataaf geestenziener.	40
ardus.	50	Bediende van twee heeren.	50
l ftond er de galg opt.	90	Belachlijke tooneelzucht.	50
li, Pacha van Janina.	55	Belagchelijke weddingfchap.	40
melia, door NOMAZ.	40	Beleg van Alkmaar.	50
naximander.	40	Belofte maakt fchuld.	50
ndromaché, door NOMAZ.	60	Bella.	50

	cents.		cent.
Beproeving, of de jonge echtgen.	40	Codrus, van LUTKEMAN.	60
Befchermengel.	60	Comedie bij geval, of de gefopte.	60
Befchot.	40	Cora, of de Peruanen.	40
Beste broeder.	80	D'almanci.	80
Beste moeder.	40	Dankbare fchuldenaar.	40
Beste dokter.	40	Dat was ik!	70
Beverlij, door PYPERS.	70	Descartes te Utrecht.	80
Bezoek, of de zucht tot nitblinken.	80	Deferteur.	40
Bezwaren tegen de gedwongen geldleening.	60	Desiderius Erasmus te Bazel.	60
Blaadje is omgekeerd.	60	Deugdzame zoon.	60
Blanke en zwarte.	60	Dichter en Tooneelfpeler.	70
Bloedverwanten.	2:00	Docter der dwazen.	70
Boerenschouwborg, enz.	20	Dochter der natuur.	80
Boert. befchr. van Aran en Titus.	60	Dochter van Pharao.	80
Boisfot en Mondragon.	80	Don Karlos, van WESTERMAN.	60
Bondgenooten.	60	Don Ranudo de Colibrados.	80
Boschvondeling.	40	Doode Neef.	60
Botermarkt.	40	Dood van Cezar, van TOLLENS.	40
Brandfchatting.	40	Dood van Seneca.	40
Brave zoon, van FLORIAN.	40	Doortrapten.	40
Broedermoord, van J. DE WIT.	40	Doove, of het huis vol volk.	40
Broek.	40	Dienstpligt.	40
Bruid en Bruidegom in één perfoon.	80	Dragonders en de Nonnen.	80
Bruiloft.	40	Drie getrouwde mannen.	80
Bruine haarlokken.	40	Drie minnaars, of de uiterfte wil.	40
Bureau van uithuwelijking.	50	Dronkaard.	40
Burgemeester.	70	Delaachfehe Familie.	50
Cange.	40	Dubbelde Vader.	70
Canut.	50	Duël, of het jong getrouwde paar.	40
Carolina, of de fchilderij.	40	Duitfche trouw.	50
Carolina en Walmoud.	80	Echtscheiding.	40
Carolus Magnus.	80	Edels harten, verv. milit. ftand.	80
Catharina, of de fchoone pachtft.	70	Edele harstogten.	80
Cecilia, of de dankbaarheid.	50	Edelmoedige Generaal.	70
Celestine, van FLORIAN.	60	Edelmoedige Schoenlapper.	50
Céline, of het kind des geheims.	60	Edelmoedige Weduwe.	60
Cepife, of de dooling v. 't verft.	40	Edipus, door BARBAZ.	60
Charlot, of de gravin de Givry.	40	Eduard in Schotland.	40
Charlotte Blanford.	40	Eduard en Emelia.	40
Chriftoffel le Rond.	40	Eduard en Rofalia.	40
Clara en Serafine.	70	Eene geftoffeerde kamer te huur.	40
Elementina en Desormes, <i>proza</i> .	50	Een dag uit het leven van Fredrik den Grooten.	70
		Een uur afrijden.	50

	cents.		cents.
erlijke armoede.	80	Genealogie van Thomasvaet.	36
ginhart en Emma.	80	Geld is de ziel van alle zaken.	56
igenbelang.	60	Geldzuchtige.	70
leonora van Rosalba.	60	Geleerde vrouw.	66
lfride, of het mooie vrouwtje.	40	Gelukkig huwelijk.	46
lize van Wallenthorst.	50	Gelukkige inval.	40
lmire de Vilarez.	60	Gelukkige morgen.	40
ngelsche vondeling.	80	Generaal Moreau.	45
ngelschman in 's Gravenhage.	40	Genezing van het hartzeer.	60
rastus.	30	Geredde Grenadier.	80
ricia, of de Vestaalsche maagd.	40	Geschenk, of de gelukk. misvatt.	46
rophilé.	60	Gesticht van liefdadigheid.	76
ugenia.	80	Gestolen Ganzen.	40
ugenius, Erfsprins van Dalmatie.	70	Getrouw tot in den dood.	40
ulalia Meinau, verv. menschenb.	60	Gevaaren van het ongehuwde leven.	80
uphemia, door P. PYPERR.	1:50	Gevaarlijke der afwezigheid.	50
sther.	40	Gevaarlijke der vertrouwelijkh.	40
abrikteur van Londen.	70	Gevangene.	40
alkland.	60	Gewaand Consult, <i>uiterverhocht.</i>	1
amilie Lonau.	80	Gewaande Graaf.	80
amilie Wafa.	80	Gewaande Filosoof.	40
amilie Rozenstein, of de Staat-		Gewaande Koetier.	40
juffer.	80	Gewaande Schat.	45
amilie Sirven; of Voltaire te Cas-		Gierigheid en pratzucht.	50
tres geschiedkundig tooneelspel.	80	Godefroy de dwingeland.	80
anchon het liermeisje.	80	Graaf Benjowsky met muzijk.	80
andangomanie.	40	Graaf Orzano.	60
best van Apollo.	40	Graaf Sternfeld.	60
best van Thalia.	30	Graaf van Bourgondie.	70
elix en Antje.	80	Graaf van Comminge.	60
elix en Louize.	40	Graaf van Olsbach.	40
elix, of het gevonden kind.	50	Graaf van Rennenberg.	70
ansche Flip in nood.	30	Graaf van Warwick.	40
ansche helden.	50	Groene man.	45
redrik en Charlotte.	80	Groot toilet.	60
ederik van der Trenck.	50	Groote wereld en goedhartigheid.	80
elora van Venetis.	60	Grootmama, Blijfspel.	40
errick.	40	Grijze man, of de rondborstige.	70
ebeterde Jocrisse.	40	Guaskar en Kosamira.	20
eburen.	40	Guebers.	60
edienstige.	50	Gunsteling.	60
educhte Regtbank, verv. Robert.	60	Gustavus, of de mijnwerker.	60
eeftenbezweerder.	60	Halve ring.	60
eheime Huwelijk.	40	Hand der wrake, vervolg jagers.	70

	cents.		cents.
ariadan; Barbarosa.	20	Jerome Pointu.	20
asfan, of de Algerijnen.	70	Isigenia in Aulis, door BARBAZ.	25
ledendaagsche trant.	40	Insolventen boedel.	35
leerschzucht gefnuikt.	30	Indiaansch meisje.	25
leerschz. en wrevelige huisvader.	80	Indianen in Engeland.	25
lens, of oorspr. des Troj. krijgs.	60	Inkwartiering in Noord-Holland.	40
lmeijvaart van Sebaldus.	80	Inkwartiering.	40
lndrik Reusz van Plauen.	80	Jacrisse in een' nieuwen dienst.	45
lndrik de IV en d'Aubigné.	60	Jehanna de Castro.	70
lrborg.	70	Johanna, koninginne van Napels.	25
lrborg tot herberg. (Van)	70	Jonge Walburg.	25
lrfzijdag, nityverlicht.	60	Jonge Mannehaatster.	25
lrenkenning en vergaaf.	60	Joris en Trijntje.	25
lertog van Monmouth.	60	Joseph; zangspel.	45
lertagin van Coralli.	60	Josephus de tweede.	45
lertzillia.	60	Julia, of gelukkige beproefing.	45
lppoliet en Roswida.	70	Julia, of verdrukte armoede.	70
l moet duëlleeren.	60	Julius van Sassen.	70
loeksehen en Habelstuwtschen.	60	Jurist en de Boer.	45
l nityverkocht.	60	Kamer spelen en Parodiën.	1: 50
loishouden van Jan Steen.	40	Kapitein van Dorsten.	25
loiskrakeel.	40	Karolina; of het Geldersch landm.	45
loisfelijke twist.	45	Katilina, of Rome gered.	60
loisfiten voor Naumburg.	60	Ketellapper van St. Flour.	40
loet in 't bosch, of de gew. band.	80	Keukenhelden.	40
loswbare meisjes.	70	Kharrie en Jakob.	45
loswelijksformulier, van NOOSZ.	20	Kleine, modemaakster.	40
loswelijksgift.	70	Kleine stad in Duitschland.	70
loswelijk na de mode.	45	Kleine stad in Frankrijk.	60
loswelijksproef.	40	Klooster, of natuur en opvoeding.	40
loswelijksvergelding.	40	Kloosterroof, of graaf v. Silbach.	70
loswelijk van Joerise.	40	Kluchten der gekroonde sterfel.	1: 50
loswpermestra. (parodie.)	40	Kluchtige Opera.	50
loswagers, taf. der zeden van 't land.	70	Kluizenaar op Formentera.	60
loswagersmeisje.	70	Knecht van twee meesters.	80
loswagtplanry. Hendrik IV met platen.	80	Koning Lear.	60
loswaerfche vrouw; <i>proza</i> .	60	Kosroes, koning van Perzie.	60
loswan Roken, of gew. driekoningen.	20	Kotzebue in Siberie.	50
loswan van Schaffelaar.	80	Kreupele en blinde.	40
loswen Calas.	60	Kunstenaarsgeluk.	40
loswen Jaques l'Eclair.	70	Kwade luim.	80
loswines Couk.	60	Kwade trouw verbeterd.	60
losw—gr. 8°. met gegr. tref.	1: 80	Kwakzalvers.	70
losw—, een kopzenus.	20	Ladij Mervey.	70

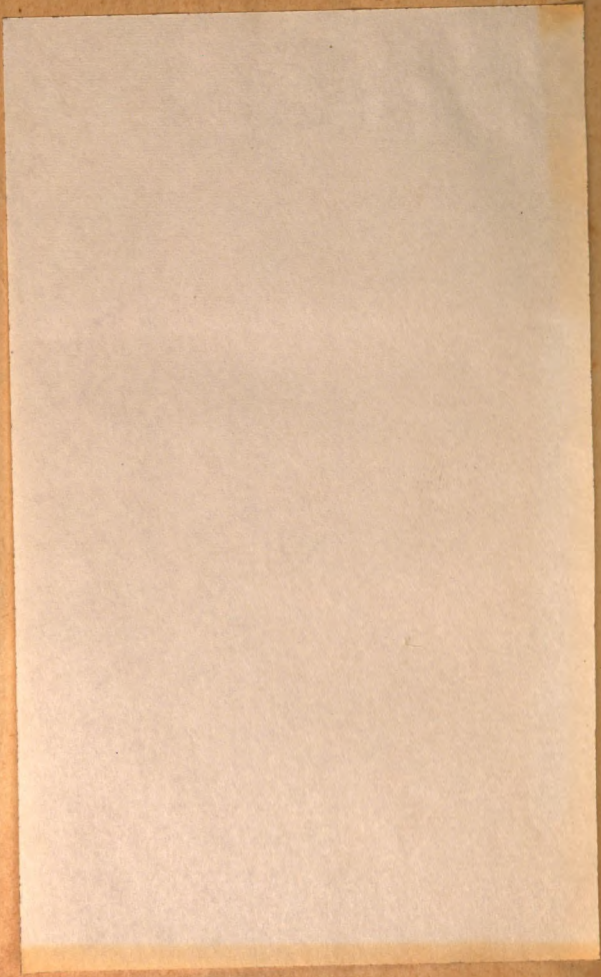
	cents.		cents.
Lafontaine, of de kerk van de maer.	40	Merival.	60
Landj. in Berl. <i>das Intermezzo</i> .	70	Middagmaal van Magdalena.	45
Landmen register.	50	Middennacht.	40
Lantara, of de schilder in de herb.	40	Militaire stand.	80
Laufus en Lydia.	60	Minnaars op stelten.	40
Leer om leer.	45	Minnehandel door de vensters.	70
Léheman, of 't kasteel van Neustad.	70	Misdaad en grootmoedigheid.	70
Loon der waarheid.	80	Mithridates.	60
Liefde en pligt.	60	Moderne antiquiteiten.	60
Liefde en grootmoedigheid.	50	Moeder des huisgezins.	80
Ligtzinnigheid en goedhartigheid.	40	Moerbezienboom.	40
Ligtzinnige leugenaar.	80	Montoni.	80
Lof van den jenever. (HANNABO)	20	Montroze en Amelia.	60
Loogenaar.	60	Mops en het feisje.	40
Loosbol met een braaf hart.	40	Mijnheer en mevrouw Denis.	45
Louize en Volsan.	50	Nacht in eene herberg.	40
Lorerijbriefjes.	40	Nanine, <i>proza</i> .	30
Luum en goedhartigheid.	60	Narcisfus.	30
Lustflot van den duivel.	50	Neven op de proef.	80
Lucas en wolfhart.	80	Negerflaven.	80
Lucretia.	60	Negers.	70
Lijkkoersier van Peter III.	40	Nieuwe eeuw.	50
Lijkroof.	40	Nieuwe Proteus.	80
Maandag, Dingsdag en woensdag.	60	Nieuwe Landheer.	40
Maarschalk van Saxon.	80	Nieuwsgierige.	40
Magnetismus.	40	Noch de een noch de ander.	40
Mahomet, <i>proza</i> .	60	Norfe minnaar.	60
Majoor breekijzer.	70	Octayia.	80
Makin, ontdekking van Madera.	60	Odon de Saint Amans.	60
Manlius Torquatus.	50	Ofis.	50
Man van veertig jaren.	40	Ogier de Deen.	80
Mannentrots en vrouwenwraak.	70	Omar, koning van Grenada.	60
Marianne en Dumont.	60	Ongeduldige.	40
Marquizin van Mazzini.	70	Ongeduldige, <i>proza</i> .	40
Martin Luther, met 6 platen.	50	Ongehuwden.	80
Marton en Frontyn.	40	Onmogelijk duël.	40
Masker.	70	Ontrouw en vergeving.	70
Marianne.	50	Ontwaking van Epememides.	80
Max Helfenstein.	45	Ontwapende schildwacht.	20
Megalanthropogenesie.	40	Ontzet der stad Leyden.	60
Medevrijer in schijn.	40	Onverwachte hinderpaal.	80
Medeminnaar van zich zelve.	45	Onverwacht huwelijk.	30
Melanie, of de vaderlijke dwang.	60	Onverwachte keuze.	40
Men doet wat men kan.	40	Onverwachte weddingfchap.	60

	cents.		cents.
Onze Fritz.	40	Rinaldo Rinaldini.	70
Oost-Indievaarder.	80	Ritmeester Erlau.	70
Opvoeding.	60	Robert, of de gestrafte struikroov.	70
Osman en Ophelia, gr. 8 ^o .	1:00	Robert Hennebo.	45
Othello, of de jaloersche zwart.	40	Roland de Monglave.	40
Otto van Weijlburg.	50	Rondenstein, of 't vaderlijk geluk.	80
Oude Majoor.	40	Roovers, van SCHILLER.	80
Olde tante, of de naastbestaande.	80	Rosa, of de hermitage.	50
Oude rok.	40	Rosina van Montessi.	80
Oude Tooneelspeler.	45	Rus in Duitschland.	80
Pachter, veldkomijn v. Tippelskerk.	80	Saint Valori.	50
Pagiestreken.	80	Saintfar en Sophie.	40
Parodie op de deugdzame galeir.	10	Saffl, eerste Koning van Israël.	60
Parodie, alleenspr. van Gijsbrecht.	20	Schandmerk.	70
Parodie, Gijsbrecht en de bode.	20	Schilder.	40
Parodie, alleenspraak Hamlet.	10	Schoenmaker van Damaskus.	70
Parodie, alleenspraak Othello.	10	School voor de Vrouwen.	80
Pas drie weken getrouwd.	55	Schoorsteenveger prins.	40
Pauline valmont.	60	Schijnverdiensfen.	80
Pepijn.	70	Selico.	80
Philips de tweede.	60	Selicour.	40
Philoctetes op het eiland Lemnos.	60	Sidney en Eduard.	50
Physionomie, of Karel en Sophia.	70	Siegfried van Hohenwart.	60
Pinto, of omwentel. in Portugal.	70	Sint Nicolaas-avond.	40
Plan tot een blijspel.	50	Slapwandelaar.	60
Plutus Mentor.	80	Slagtoffers van kloosterdwang.	60
Poëet. of rijmdrift.	80	Slagtoffers der verleiding.	60
Pols.	45	Slapende boer.	40
Portret van Cervantes.	60	Stavin in het verlichte noorden.	80
Proces, of verlegenh. door misv.	60	Snoodaard naar beginfelen.	60
Pruik en de das.	40	Soliman de tweede.	60
Prijsuitdeeling.	50	Sollicitanten.	40
Pijper des konings van Pruisfen.	45	Spaarpot, of de arme kandidaat.	40
Pygmalion.	40	Spekulanten.	80
Ransdorp.	60	Spelonk van Strozzi.	60
Reebok.	80	Spiegel.	40
Regter.	80	Spiegelridder.	50
Rechtschapen krijgsman.	40	Staart van den duivel.	70
Reisgenooten, of de bed. erfgen.	70	Stem der natuur.	40
Reizenden, of de incroyable.	40	Sterrekoningin.	70
Repetitie van het liefhebbertj- tooneel.	40	Struikroovers van Calabrie.	50
Revolutionaire regtbank.	50	Studentenstreken.	40
Richard Flemming.	80	Sultan Wampum, of de wenschen	60
		Sympathie.	50

	cents.		cents.
Tafelvrienden, <i>proza</i> .	40	Verleiding der jeugd.	40
Tancredo.	60	Verloren kind.	40
Temperamenten.	60	Verlofing der flaven.	50
Teniers.	50	Verlooving, of hoe deed de oom.	60
Testament van den Oom.	60	Vermogen der vaderlijke liefde.	60
Theresia of het weeskind v. Genève.	80	Vermommingen.	40
Titus Manlius Torquatus.	50	Verstandige echtgenoot.	40
Toets der trouw.	80	Verwarde schaking.	70
Tom Jones te Londen.	60	Verwarring.	40
Tony, of vrouwenliefde.	50	Verijdel huwelijksontwerp.	70
Tooneelkritiek.	40	Verijdelde zamenkomsten.	40
Tooverklokje.	55	Verz. en rust, verv. Menschénh.	50
Tooveres Sidonia.	70	Victorijn, of het weeskind enz.	70
Trommellager der landmilitie.	45	Virtuofen, of het levend testam.	70
Trouwgezinden.	40	Visfchersmeisje, <i>uitverkocht</i> .	60
Trouwring.	70	Vlugt van Stanislaus Leszinsky.	60
Twee bedienden bij geval.	40	Volksverdrucker.	50
Twee boeren.	40	Vondeling.	80
Twee briefjes.	40	Voogd, van IFLAND.	80
Twee Edmonds.	60	Voorheen en thans.	50
Twee grenadiers, of het misverft.	60	Vreesachtige uit vooroordeel.	60
Twee horl. en geen geld in de zak.	70	Vrienden.	70
Twee sprekende schilderijen.	40	Vriendenraad.	60
Twee Jocrisfe.	40	Vriendschap en eerzucht.	70
Twee vaders, of de les.	60	Vriendschap en liefde tegen de mode.	70
Twee vrienden, of verwarring.	70	Vrouw Angot in het ferail.	40
Twistveroorzakers.	70	Vrouwelijke jakobijne-klub.	40
Uil op de mis.	40	Vrouwteje van den Donau, 3 deelen.	2: 10
Uniformrok van Wellington.	40	Vrouwenlist komt alles te boven.	50
Vader bij toeval.	45	Vrouw met twee mannen.	70
Vadertrouw.	40	Vrouwen soldaten.	40
Valeria of het vereffend proces.	60	Vrijmetselaar.	40
Valfain en Sophia.	50	Vuurproef.	70
Valsche vriend.	80	Waar of toch ons geld blijft?	40
Vanglenne, of de karakter toets.	60	Waldheim.	60
Verbeterde dwaas.	40	Wanhoop en redding, <i>uitverkocht</i> .	40
Verbeterde echtgenoot.	40	Wanhoop van Jocrisfe.	45
Verdeelde hart.	40	Wantrouwige.	60
Vergeefsche besluit.	40	Ware heldenmoed.	40
Verteller.	60	Wat doet het lot niet.	40
Veel leven om niets.	50	Wederkomst des vaders.	40
Veelweter.	80	Wederzijdsche proef.	40
Verblindheid en bedriegerij.	60		
Verkeerde fchaamte.	80		

	cents.	
Wedloop om eene vrouw.	70	Zangzieke kleermaker.
Weeskind.	50	Zegepraal der vrijheids vrienden.
Weduwnaar.	40	Zeldzame bedelaar.
Weduwe en rijkpaard.	40	Zestienjarig meisje.
Weldadige.	40	Zingha, koningin van Angola.
Weldadige regter.	50	Zoë, <i>prae</i> .
Weldenkende dwaas.	30	Zoo ligt men den bedrieger het masker af.
Wie is zij? of het ontdek. meisje.	60	Zoon in vijandelijken dienst, ve
Willem Tell, van RULOFA.	60	volg van den militaircn stand.
Wissel.	60	Zoon uit Jamaika.
Woestijn.	60	Zuma, of de ontdekking van de
Wrak der Heide en van den graas.	80	kina-bast.
Wroekers.	70	Zware rouw.
Wijvengeklap.	60	Zwarte kater.
Zafde.	40	Zij meent het zoo kwaad niet.
Zal laat worden, (Het)	40	

cc
Hides
M.L.
bet
Pop
and
in the
C.

1 2 3 4 5 6 7 8 9

THEOLOGISCHE

AUTHOR

curiositeiten.

TITLE

Call Number

621

S121z

T392c

1824

cop. 2

ACC. NUMBER

THEOLOGISCHE Curiositeiten.

621

S121z

T392c

1824

cop. 2

